

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ümmügülsüm EKİNCİ

BEDENSEL ENGELLİ BİREYLERİN KATILDIKLARI SERBEST ZAMAN
ETKİNLİKLERİNDEN TATMİN OLMA VE ALGILANAN ÖZGÜRLÜK
DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Rekreasyon Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ümmügülsüm EKİNCİ

BEDENSEL ENGELLİ BİREYLERİN KATILDIKLARI SERBEST ZAMAN
ETKİNLİKLERİNDEN TATMİN OLMA VE ALGILANAN ÖZGÜRLÜK
DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Danışman

Dr.Öğr.Üyesi ERDİ KAYA

Rekreasyon Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Ümmügülsüm Ekinci'ninbu çalışması, jürimiz tarafından Rekreasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Mustafa YILDIZ (İmza)

Üye (Danışmanı) :Dr.Öğr.Üyesi Erdi KAYA (İmza)

Üye :Dr.Öğr.Üyesi Alper Tunga PEKER (İmza)

Tez Başlığı: Bedensel Engelli Bireylerin Serbest Zaman Etkinliklerinden Tatmin Olma ve Algılanan Özgürlük Düzeylerinin İncelenmesi

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 27/06/2019

Mezuniyet Tarihi : 11/07/2019

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Bedensel Engelli Bireylerin Katıldıkları Serbest Zaman Etkinliklerinden Tatmin Olma ve Algılanan Özgürlük Düzeylerinin İncelenmesi” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Ümmügülsüm EKİNCİ

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Ümmügülsüm EKİNCİ
Öğrenci Numarası	20175257006
Enstitü Ana Bilim Dalı	Rekreasyon
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans ( ) Doktora ( ) Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Dr.Öğr.Üyesi ERDİ KAYA
Tez Başlığı	Bedensel Engelli Bireylerin Katıldıkları Serbest Zaman Etkinliklerinden Tatmin Olma ve Algılanan Özgürlük Düzeylerinin
Turnitin Ödev Numarası	1149168608

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 81 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 30/05/2019 tarihinde tarafımdan Turnitinadlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 13

alıntılar dahil % 23 'tür.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

( ) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

30/05/2019

Dr.Öğr.Üyesi ERDİ KAYA

(imzası)

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	v
GÖRSELLER LİSTESİ	vi
ÖZET.....	viii
SUMMARY	ix
ÖNSÖZ.....	x
GİRİŞ	2

BİRİNCİ BÖLÜM

SERBEST ZAMAN, SERBEST ZAMAN ETKİNLİKLERİ

1.1. Zaman.....	3
1.2. Serbest Zaman.....	4
1.3. Serbest Zaman Etkinlikleri.....	5
1.4. Serbest Zaman Doyumu (Tatmini)	7
1.5. Serbest Zaman Doyumu(Tatmini) Alt Boyutları	8
1.6. Serbest Zamanda Algılanan Özgürlük	8

İKİNCİ BÖLÜM

ENGELLİ VE BEDENSEL ENGELLİ

2.1. Engelli ve Engellilik.....	10
2.2. Engellilik Nedenleri	11
2.2.1. Doğum Öncesinde Oluşan Nedenler	11
2.2.2. Doğum Sırasında Oluşan Nedenler	12
2.2.3. Doğum Sonrasında Oluşan Nedenler	12
2.3. Engellilik Türleri.....	12
2.3.1. Görme Engelli	13
2.3.2. İşitme Engelli	14
2.3.3. Zihinsel Engelli	14
2.3.4. Dil ve Konuşma Engelli	15

2.3.5. Süreğen Hastalıklar	16
2.3.6. Ortopedik Engelli	17
2.4. Bedensel Engelliliğın Derecesine Göre Sınıflandırılması	17
2.4.1. Hafif Düzeyde Bedensel (Ortopedik) Engellilik.....	17
2.4.2. Orta Düzeyde Ortopedik Engellilik.....	18
2.4.3. Ağır Düzeyde Ortopedik Engellilik	18
2.5. Bedensel Engelli Olma Nedenleri.....	18
2.5.1. Doğumdan Önce Oluşan Nedenler.....	18
2.5.2. Doğum Sırasındaki Nedenler	19
2.5.3. Doğumdan Sonra Oluşan Nedenler.....	19
2.6. Bedensel Engelin Oluştığı Yere Göre Sınıflandırılması	19
2.6.1. Merkezi Sinir Sistemi ve Kaslardaki Yetersizlikler.....	19
2.6.1.1. Cerabralpalsy (C.P)	19
2.6.1.2. Çocuk Felci.....	20
2.6.1.3. Bel Çatlağı Felci (Spinabifida).....	20
2.6.1.4. Multiple Skleroz (MS) (Çoklu Skleroz).....	20
2.6.1.5. Omurilik Zedelenmesi	20
2.6.1.6. Travmatik Beyin Yaralanmaları - Çeşitli Kazalar ve Travmatik Haller	21
2.6.2. İskelet ve Kas Sistemindeki Yetersizlikler.....	21
2.6.2.1. Kol Bacak Eksikliği.....	21
2.6.2.2. Kalça Çıkıklığı	21
2.6.2.3. Kas Hastalığı (Kas Erimesi)	21
2.6.2.4. Eklem Romatizması	22
2.6.2.5. Skolyoz (Omurga Eğrilikleri).....	22
2.6.3. Sağlık İle İlgili Yetersizlikler	22
2.6.3.1. Astım	22
2.6.3.2. Diyabet (Şeker Hastalığı)	23
2.6.3.3. Kistikfibrozis	23
2.7. Bedensel Engelli Bireylerin Günlük Hayatta Karşılaştıkları Sorunlar	23
2.7.1. Fiziksel Çevre Koşulları.....	23
2.7.2. Psikolojik Sorunlar	24
2.7.4. İstihdam Sorunu	25
2.7.5. Toplumsal Dışlanma	25
2.7.6. Eğitim.....	26

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BEDENSEL ENGELLİ BİREYLERİN KATILDIKLARI SERBEST ZAMAN ETKİNLİKLERİNDEN TATMİN OLMA VE ALGILANAN ÖZGÜRLÜK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	27
3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi.....	28
3.3. Araştırmanın Hipotezleri.....	28
3.4. Ana Kütle ve Örneklem Seçimi	29
3.5. Veri Toplama Yöntemi ve Araçları	29
3.5.1. Kişisel Bilgi Formu	29
3.5.2. Serbest Zaman Doyum (Tatmin) Ölçeği “LSS” (SZDÖ).....	29
3.5.3. Serbest Zamanda Algılanan Özgürlük Ölçeği.....	30
3.6. Araştırmada Kullanılan Analiz Yöntemi	30
3.7. Bulgular.....	31
ÖNERİLER	43
SONUÇ.....	44
KAYNAKÇA	54
EKLER.....	62
EK-1 ANKET FORMU	62
ÖZGEÇMİŞ.....	65

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 Zamanın Kullanım Bölümleri.....	4
Şekil 1.2 Serbest Zaman Paradigması.....	9
Şekil 2. 1 Mevcut Engel Döngüsü.....	11

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3.1 Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Frekans Değerleri ve Yüzde Dağılımları	31
Tablo 3.2 Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Frekans Değerleri ve Yüzde Dağılımları	31
Tablo 3.3 Katılımcıların Yaşadıkları Bölgedeki Spor Tesisleri Durumuna Göre Frekans Değerleri ve Yüzde Dağılımları	32
Tablo 3.4 Katılımcıların Spor Yapıp Yapmama Durumlarına Göre Frekans Değerleri ve Yüzde Dağılımları	32
Tablo 3.5 Katılımcıların Yaş Durumlarına Göre Frekans Değerleri ve Yüzde Dağılımları	32
Tablo 3.6 Katılımcıların Gelir Durumuna Göre Frekans Değerleri ve Yüzde Dağılımları	33
Tablo 3.7 Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Frekans Değerleri ve Yüzde Dağılımları	33
Tablo 3.8 Katılımcıların Anne Eğitim Durumuna Göre Frekans Değerleri ve Yüzde Dağılımları ...	34
Tablo 3.9 Katılımcıların Baba Eğitim Durumuna Göre Frekans Değerleri ve Yüzde Dağılımları ...	34
Tablo 3.10 Serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının cinsiyet bakımından karşılaştırılması	34
Tablo 3.11 Serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının medeni durum bakımından karşılaştırılması	35
Tablo 3.12 Serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının yaşanılan yerde spor tesisi olup olmama durumuna göre karşılaştırılması	36
Tablo 3.13 Serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının katılımcıların spor yapma durumlarına göre karşılaştırılması	36
Tablo 3.14 Serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının yaş bakımından çoklu karşılaştırılması	37
Tablo 3.15 Serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının gelir durumu bakımından çoklu karşılaştırılması	38
Tablo 3.16 Serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının eğitim durumu bakımından çoklu karşılaştırılması	39
Tablo 3.17 Serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının anne eğitim durumu bakımından çoklu karşılaştırılması	40
Tablo 3.18 Serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının baba eğitim durumu bakımından çoklu karşılaştırılması	41

GÖRSELLER LİSTESİ

Resim 2. 1 Görme Engelli.....	13
Resim 2. 2 İşitme Engelli.....	14
Resim 2. 3 Zihinsel Engelli.....	15
Resim 2. 4 Dil ve Konuşma Engeli.....	15
Resim 2. 5 Süreçen Hastalıklar.....	16
Resim 2. 6 Ortopedik Engelliler	17

KISALTMALAR LİSTESİ

WHO	Dünya Sağlık Örgütü
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
BÖİB	Başbakanlık Özürlüler İdare Başkanlığı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
ÖİB	Özelleştirme İdaresi Başkanlığı
SZDÖ	Serbest Zaman Doyum Ölçeği
SZAÖ	Serbest Zamanda Algılanan Özgürlük Ölçeği

ÖZET

Araştırmanın amacı, bedensel engelli bireylerin katıldıkları serbest zaman etkinliklerinden tatmin olma ve algılanan özgürlük düzeylerinin farklı değişken durumlarına göre incelenmesidir. Çalışmamızı bu amaç doğrultusunda tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilmiş olan bedensel engelli katılımcılar oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini; Antalya, Denizli, Aydın ve Konya illerinde bulunan 18-40 yaş arası spor yapan ve sedanter bedensel engelli bireyler oluşturmaktadır. Yaptığımız çalışmada, araştırma sahibi tarafından oluşturulmuş kişisel bilgi formuna ek olarak Witte ve Ellis tarafından geliştirilen ve Yerlisu Lapa (1985) ve Ağyar (2011) tarafından Türkçe'ye uyarlanarak güvenilirlik geçerliği yapılan "Serbest Zamanda Algılanan Özgürlük Ölçeği" ile çalışmaya katılım gösteren bireylerin serbest zaman etkinliklerine katılım durumlarından elde ettikleri doyum düzeylerini tespit etmek amacıyla Beard ve Ragheb (1980) tarafından geliştirilen ve Gökçe (2008) tarafından Türkçe'ye uyarlanarak geçerliği ve güvenilirliği sağlanan "Serbest Zaman Doyum Ölçeği" kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda; bedensel engelli bireylerinin yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, anne-baba eğitim düzeyi, gelir düzeyleri, spor yapma-yapmamadurumu, yaşadığı bölgede elverişli spor tesisi olup-olmaması, spor branşı değişkenleri açısından ilişkiye bakıldığında, cinsiyet değişkenine göre SZDÖ alt boyutlarından rahatlama alt boyutunda, spor tesisi olma ve spor yapma durumu değişkenine göre tüm alt boyutlarda ve SZAÖ ortalama puanlarında, gelir durum değişkenine göre SZDÖ alt boyutlarından sosyal ve rahatlama alt boyutunda ve SZAÖ puan ortalamalarında, anne eğitim durumu değişkeninde SZDÖ alt boyutlarından sosyal alt boyutta, baba eğitim durumu değişkeninde ise, estetik alt boyut ve rahatlama alt boyutlarında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Serbest Zaman Etkinlikleri, Serbest Zaman Doyumu ,Serbest Zamanda Algılanan Özgürlük, Bedensel Engelli

SUMMARY

SATISFACTION AND PERCEIVED FREEDOM LEVELS OF PHYSICALLY HANDICAPPED INDIVIDUALS

The aim of the study is to be satisfied with the leisure time activities of physically handicapped individuals and to examine the perceived freedom levels according to different variable situations. For this purpose, the study will consist of 18-40 years old disabled participants selected by random sampling method. The sample of there search; In Antalya, Denizli, Aydın and Konya, between the ages of 18-40, and individuals who are engaged in sports and sedentary physically disabled. In addition to the personal information form prepared by the researcher as a data collection tool, it was developed by Witte and Ellis and adapted toTurkish by Yerlisu Lapa (1985) and Agyar (2011). D Free Time Satisfaction Scale R, which was developed by Beard and Ragheb (1980) and adapted toTurkishby Gökçe (2008) and validated and validated, was used to determine the level of satisfaction.

As a result of the research; age, gender, marital status, education level, parental education level, income level, non-sports status, whether there is a favorable sports facility in the region where there is a sport, and therelationship between the variables of sports branch, In the sub-dimension of relaxation, sports facility and sport status, in all sub-dimensionsand SPSS average scores, according to the income status variable, in the social and relaxation sub-dimension of SZRS subscales and in the SZA score, In the education variable, significant differences were found in the sub-dimensions of aesthetics and relaxation.

Keywords: Free Time Activities, Free Time Satisfaction, Freedom of Perceived Freedom, Physically Disabled

ÖNSÖZ

Beni bugünlere kadar getiren hayatımın her anında koşulsuz yanımda olup beni destekleyen, beni cesaretlendiren canım annem Sultan EKİNCİ' ye ve canım babam Turhan EKİNCİ' ye, her zaman yanımda manevi desteğini derinden hissettiğim ablalarım Ayşenur EKİNCİ, Zeliha EKİNCİ ve kardeşim Fatih EKİNCİ' ye; yüksek lisans eğitim hayatımda, ders ve tez yazma süresi boyunca kıymetli görüş ve önerileri ile beni yönlendiren, araştırmamın her aşamasında yardımlarını benden esirgemeyen değerli tez danışmanım Dr.Öğr.Üyesi Erdi KAYA' ya; yüksek lisans tez çalışması sürecimde akademik anlamda destek ve yardımda bulunan değerli kuzenim Dr.Öğr.ÜyesiRazaman EKİNCİ 'ye; yüksek lisans sürecimde dersini almış olduğum, destek ve ilgilerini her zaman gördüğüm Akdeniz Üniversitesi Rekreasyon Programı ABD' daki tüm hocalarıma, tez çalışmamın başlangıcından bitişine kadar bana her konuda desteğini gösteren ve değerli yardımlarını esirgemeyen sevgili arkadaşım Emin YAVUZ, Gökhan GÜNDELEN, Osman UYSUN, Betül KALELİ, Merve KAPLAN ve Hasret KOŞAR' a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum...

Ümmügülsüm EKİNCİ
Antalya, 2019

GİRİŞ

Günümüzde bireyler, yoğun iş yaşamlarından ve gündelik hayatlarından arta kalan serbest zamanlarında, rahatlama, dinlenme sosyalleşebilme gibi çeşitli aktivitelere katılarak farklı alanlarda serbest zaman etkinliklerine katılmaktadırlar(Er vd., 2019:110). Serbest zaman etkinliklerinin, bireylerin dinlenmesinde, stresli yaşamdan uzak kalmalarında, çeşitli aktivitelere katılarak sosyalleşmelerinde önemli katkısı vardır. Serbest zamanın birey üzerinde, gündelik iş hayatının zorunlu bir sonucu olarak ortaya çıkan bazı olumsuzlukları ortadan kaldırmak için dinlenmesine ve rahatlmasına destek olmak için; yine hayattan zevk almak ve rahatlama sağlamak için farklı aktivitelerle uğraşarak eğlenmesini sağlamak gibi fonksiyonları bulunmaktadır(Yerlisu Lapa ve Köse, 2018:44).Serbest zaman etkinlikleri kendi ideolojisini belirlemeli, fayda sağladığı alanlarda destek oluşturmalıdır. Bireylerin katılım gösterdikleri aktivitelerden tatmin olup olmadıkları, istedikleri sonuçları alıp almadıklarını ve etkinliklere katılım göstermekten ne derece keyif aldıklarını belirlemek, bireylerin serbest zaman aktivitelerine katılırken daha olumlu, pozitif, istekli, tatminkâr ve mutlu olmalarını sağlayacak önlemler alınmasında ve tatmin düzeylerine bağlı olarak serbest zaman etkinliklerini iyileştirmekte, aktivite havuzunu büyütmekte önemli sonuçlar sağlayabilir (Karlı vd., 2008). Serbest zaman etkinliklerinin bireyde pozitif duygulara yol açtığı, mutluluk duygusu yaşattığı, ikili ilişkilerini kuvvetlendirdiği ve sosyalleşmesine katkı sağladığı görülmektedir. Serbest zaman etkinlikleri tüm bireyler için tatmin ve motive edici kaynaklar oluştururken, dezavantajlı bireyler içinde sağladığı faydalar bulunmaktadır. Sosyal ihtiyaçlarını karşılama, ikili ilişkileri kuvvetlendirme, kendine güvenme duygusunun gelişmesi gibi birçok olumlu etkisi görülmektedir. Bedensel engelli bireylerin sosyal ve kişisel tatmin durumları için katıldıkları serbest zaman etkinliklerinin önemi çok fazladır. Bedensel engelli bireyler, vücut işlevlerini tam anlamıyla yerine getiremeyen ve fiziksel hareket kabiliyeti düşük olan bireylerdir.

Bedensel engel;bireylerinruhsalyapılarınınınzarargörmesi,farklısebeplerleortayaçıkanrahatsızlıklar,anigelişenkazadurumlarıvekalıtsalsorunlarsebebiylegerçekleşenhareketkısıtlılığdır umudur(Kobal, 2005: 362).Başka bir tanımla, sağlıklı insan pozisyonuna sahip olmayan, vücudunun belirli bölgelerini kullanamayan, destek ve yardımcı ekipmanlarla hareket yetisini kullanabilen bireylerdir (TSE,1999: 1). Bedensel engellilik, insan bedeninde bulunan vücut olarak kol, bacak, ayak gibi organların işlevsizliği dolayısıyla yeteneklerini ve aktivitelerini engelleyen veya yapılmasına imkân tanınmayan engelli türlerindedir(Seyyar,2001:22).

Bedensel engelli bireyler, günlük aktivitelere katıldıkları zaman duygu durumları değişebilmekte ve iyileşebilmektedir. Bu durum engelli bireylerin sosyal etkileşim kurmalarına, ait olma ihtiyacının karşılanmasına, güven duygusunun gelişmesine ve kendine olan inancına pozitif etki etmektedir. Ancak tüm engel grupları serbest zamanlarında serbest zaman aktivitelerine katılma durumuna sahip değildirler. Engelli bireylerin serbest zaman aktivitelerine katılmamalarının birçok nedenleri olabilmektedir. Bunlardan bazıları; yaşadıkları bölgede elverişli spor tesis ve aktivite merkezlerinin olmaması, engelli bireylerin etkinlik merkezlerine ulaşabilirlik ve erişilebilirlik imkânlarının olmaması ya da kısmen olması, etkinlik merkezi dizaynı engelli bireylerin yaşam şartlarına uygun olmaması gibi nedenlerdir. Engelli bireylerin serbest zamanlarını değerlendirebilmek için serbest zaman aktivitelerine katılmaları çeşitli yöntemlere sağlanabilmekte özellikle günümüzde engelli bireylerin başarıları göz önüne alındığında sportif serbest zaman aktivitelerine katılmaları yönlendirilmeli ve teşvik edilmelidir. Günümüzde bedensel engellilerin spora olan ilgi ve mücadelelerinin ülke genelinde olmakla birlikte uluslararası platformda birçok başarıları bulunmaktadır. Ancak başarı ve yetenek faktörü desteklenirse ve imkân sağlanırsa gelişebildiği düşünülmektedir. Bunun için ülkemizde bedensel engelli bireylere fırsat verilmeli, spor tesislerinin yetersiz olduğu yerlerde bu yetersizlik giderilmeli ve bedensel engelli bireylere spor yapma şansı verilmelidir. Günlük hayata baktığımızda spor tesislerinin varlığı bedensel engelli bireylerin tatmin ve özgürlük duygusunu olumlu yönde etkileyeceği görülmektedir. Ancak ülke geneli değerlendirildiğinde bedensel engelli bireylere ve sporculara özgü spor tesislerinin donanımının yeterli olmadığı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, bedensel engelli bireylerin katıldıkları serbest zaman etkinliklerinden elde ettikleri doyum durumu ve algılanan özgürlük düzeylerinin farklı demografik özelliklere göre ve katılımcıların spor yapıp yapmama durumlarına göre incelenmesidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SERBEST ZAMAN, SERBEST ZAMAN ETKİNLİKLERİ

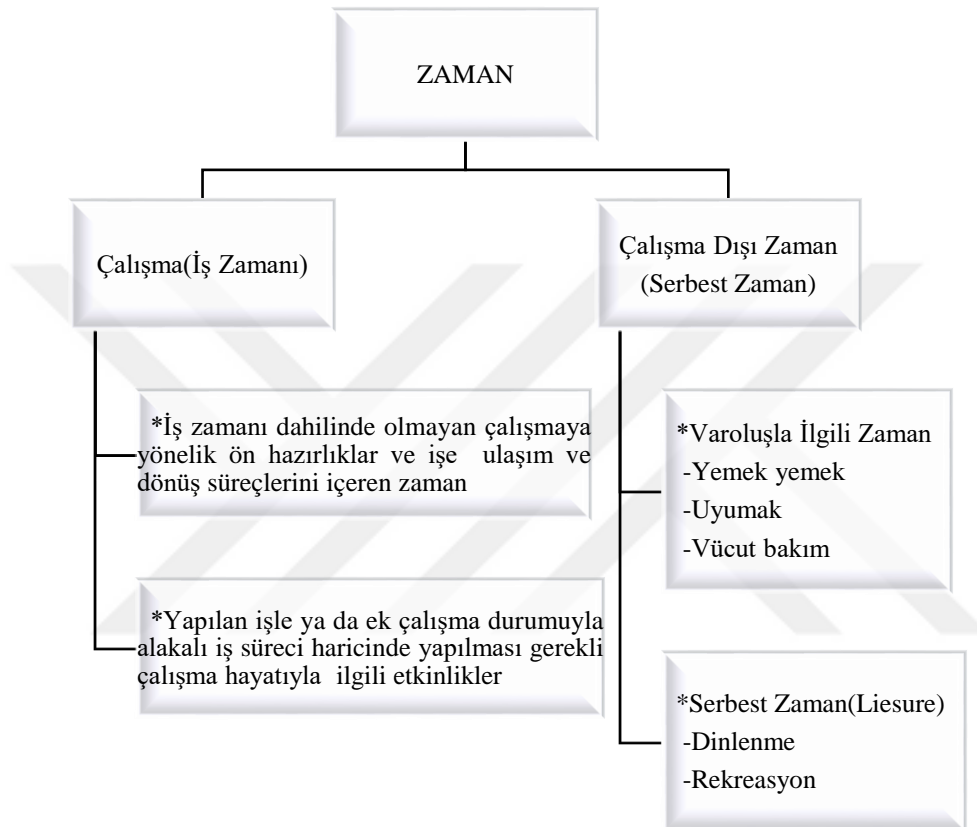
1.1. Zaman

Zaman kavramının tek bir tanımı yapılması mümkün değildir fakat birçok kişi bu konuda belirli fikirlere sahiptir (Tezcan Kardeş ve Sadık,2018:31). Zaman; insanların hayatında belli bir yere sahip olan, başlangıcı ve sonu belli, tekrarı olmayan, farklı insanlarda farklı algıya sebep olan, saatle ölçülebilen bir kavramdır (Hacıoğlu vd., 2003: 15).Zaman durdurulamaz ve tekrar edilemez.Bu yüzden zaman kavramı evrende büyük bir öneme sahiptir.Zaman, tüm meslekteki bireylerin üzerinde yoğunluk kuran bir olgudur (Cüceloğlu, 1999:287).Zamanın tek bir davranışı vardır: Durmadan devam eder. Toplanamaz, depolanamaz, tekrarı yapılamaz ve sürekli kullanılır(Güçlü, 2001:88).Zamanı da diğer kaynaklar gibi etkili bir biçimde kullanmak ya da boşa harcamak mümkündür (Mackenzie, 1987:14).Bu durum ancak bireyin zamanı etkin yönetebilmesiyle gerçekleşebilir. Farklı alanlarda farklı görüşlere göre değişebilen zaman kavramı, bazı bireyler için de bir yararlanma biçimidir (Şen ve Sarıkaya, 2015:57).Ancak tüm insanlık tarafından bilinen zaman, tanımlanması ve anlaşılması güç bir kavramdır. Zamanın sadece akışını ölçebiliriz ve onu takip edebiliriz.

Zaman tanımı için bilim yönüyle düşünebilen farklı bakış açıları, farklı tanımlamalar yapılabilmektedir. Zaman; bireyin hâkimiyetinde olmayarak geçmişten günümüze sürekli devam eden kesintisi olmayan bir süreç olarak tanımlanır (Smith,1998:24). Farklı bir tanıma göre zaman kavramı, bir işin gerçekleşme sürecidir. Zaman gerçekleşen ve gerçekleşecek olan durumların sıralamasını zihninde canlandırarakdevamında sürecin aynı şekilde ilerleyeceği düşüncesi ile başlangıcı ve bitişi olmayan soyut bir olgudur (Sucu,1996:3). Tüm insanlığın eşit olarak sahip olduğu durdurulamayan kavrama zaman denir (Özgen,1996:56). Başka bir deyişle zaman, kullanım haklarının tüm insanlık için eşit olduğu ancak insanların bu haklarını farklı durumlarda farklı şekillerde kullandıkları, tarifi olmayan çok önemli bir kaynaktır (Sabuncuoğlu ve Paşa, 2002). Bütün bu tanımlarda da görüldüğü üzere, zaman kavramı değişken bir olgu olup, kesin bir şekilde tanımlama yapılabilmesi olası değildir (Türkmen,1999:2).

Zamanın etkili kullanılması her meslek grubuna göre değişiklik göstermekle birlikte, bireyin işinde iyi olabilmek ve mesleki yeterliliğini sağlayabilmek için zamanı iyi yönetebilmesi gerekmektedir (Altuntaş ve Kayıhan, 2013:48). Zamanı etkin yönetebilmek

içinde bulunduğu zaman dilimini amaçlarına uygun en verimli şekilde kullanabilmek ve değerlendirebilmek demektir (Uğur, 2000: 18). Zamanı etkili bir şekilde kullanmamanın sonuçları, bireyin hem kendisini hem de içinde bulunduğu ortamı etkilemektedir. Zamanı etkin yönetebilmek, bireyin yaşam şartlarına, iş hayatına, yaptığı aktivitelere, hayatındaki gereksinimleri nasıl karşıladığına, kısacası hayatındaki öncelikleriyle zaman kavramı arasında nasıl bir denge kurduğuna bağlıdır (Kılbaş, 2001:14-15).

Şekil 1.1 Zamanın Kullanım Bölümleri

Kaynak: Meyer vd., 1970: 29.

1.2. Serbest Zaman

Latince kökeni "recreate" olan "yenilenme, yeniden yaratılma ve yapılanma" anlamına gelen rekreasyon kavramının Türkçe'deki karşılığı, serbest veya boş zamanları etkin bir şekilde kullanmak anlamına gelmektedir (Tezcan Kardaş ve Sadık, 2018:32). Bireyler, yaşam memnuniyetlerini artırabilmek, kendilerini geliştirebilmek ve kişisel eksikliklerini giderebilmek için serbest zaman kavramını kullanırlar (Doğaner ve Balcı, 2017:120). Serbest zaman, bireylerin yaşam kalitelerini ve yaşadıkları toplumun gelişmişlik seviyelerini ortaya koyan birbiriyle ilişkili konuları ele alan bir kavramdır (Arslan, 2011:2).

Bireylerin zamanlarını özgürce kullanabildikleri, kendi önceliklerine göre değerlendirebildikleri, kontrolü ve yönlendirmesi kendilerine bağlı olan bir dilim olması sebebiyle de büyük önem taşır (Ağaoğlu ve Boyacı, 2013:18).Başka bir tanıma göre serbest zaman; bireylerin iş yaşamı dışındaki tüm zaman dilimini kapsarken aynı zamanda çalışma hayatının dışındaki günlük zorunlu işlerin yapıldığı zaman dilimini de kapsamaktadır (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 23). Serbest zaman; kişinin özgür olarak seçtiği etkinliklere katılarak, kendini rahatlatıcı, dinlendirici, zorunlu iş yaşamı saatlerinden uzaklaşarak değerlendirdiği zaman dilimidir (Gökçe,2008:6). Boş zaman,bireylerin çalışma hayatı ve bireysel faaliyetleri haricinde kalan zaman bölümüdür.Bu zaman dilimini etkili ve verimli geçirebilmek yine bireyin zaman yönetimini iyi değerlendirebilmesiyle mümkün olmaktadır. Serbest zaman bireyin hayatının tüm dönemlerinde kendini yenileyebilmesine fırsat veren ve bireyi aydınlatan bir olgudur (Doğan vd., 2019:155). Diğer bir deyişle sınırlanmamış, özgürce yapılan etkinliklerdir.Serbest zaman bireyleri yoğun iş hayatlarından, standart gün içi uğraşlarından soyutlar ve dinlendirici, eğlendirici, fiziken ve ruhen mutlu olmalarını sağlayıcı etkinlikler sunar. Geçmişten günümüze her dönemde serbest zaman; bireyin sıkıcı ve yorucu hayatının dışında kalan zamanına renk katan, özgür iradesiyle katıldığı etkinliklerden zevk almasına sebep olan ve kişisel birikimlerini fark etmesini sağlayan sosyal bir olgudur (Bulgu, 2017:259). Aydoğan (2000: 19-22)' da serbest zamanı bireylerin kişisel fikirleri doğrultusunda seçtikleri farklı aktivitelere katılmaları olarak tanımlamıştır. İnsanların yeme,içme,gezme,eğlenme,dinlenme gibi kişisel ihtiyaçlarını serbest zamanlarından tatmin oldukları şekilde karşılamaları durumunda, yaşamlarından aldıkları mutluluk, zevk ve haz duygusu artar (Afyon ve Karapınar, 2014:148).Serbest zaman kavramının önemi, günümüzdeki yaşam şartlarının hızla değişmesi, teknolojinin ilerlemesi, çalışma saatlerinin değişiklik göstermesi ve tatil sürelerinin uzamasıyla birlikte daha da artmıştır (Tezcan Kardeş ve Sadık,2018:32).Bireylerin yoğun iş hayatından, günlük yorucu koşuşturmamalarından, bunaltıcı ve stresle iç içe yaşamlarından uzaklaşabilmek için boş zamanlarını aktif olarak kullanmaları gerekmektedir (Sarı ve Kaya, 2016:2).

1.3. Serbest Zaman Etkinlikleri

Serbest zaman etkinlikleri, bireyin toplumun getirdiği bir dizi kişisel sorumlulukları yerine getirmesinin ardından, kendi iradesiyle katıldığı, eğlenme, dinlenme, sanatsal ve sportif faaliyetlere katılma gibi bir grup etkinlikler bütünüdür.Farklı bir ifadeyle; bireyin zorunlu vakit ayırması gereken yerler dışındaki zamanı dilediğince geçirdiği etkinliklerdir (Köknel, 1993: 12).Kurumlu'ya (2014: 8) göre; serbest zaman etkinlikleri, bireylerin aynı ortamlarda

faaliyette bulunmalarını sağlayarak, sosyal anlamda hoşgörü, uyum içinde yaşama, ikili ilişkilerin kuvvetlenmesi gibi faydalar sağlamaktadır. Hayatımızın zorunluluğu olan sıkıcı ve bunaltıcı iş hayatı, klasikleşmiş yaşam döngümüz ve sürekli aynı etkinliklerin yaşamımızda yer etmesi, serbest zaman etkinliklerinin kendimizi yenilememiz adına önemini ortaya koymaktadır (Yağmur ve Ocak, 2013:6).

Bireylerin özgür iradeleriyle katıldıkları serbest zaman etkinlikleri, yenilenme, dinlenme, rahatlama ve eğlenme gibi bireyi tatmin edici etkinlikler sunarak yaşamlarını daha etkin hale getirmelerine katkı sağlar. (Karoğlu ve Atasoy,2018:827). Serbest zaman etkinlikleri, bazı durumlara göre değişkenlik göstermekle beraber, bireyin stresli yaşamından uzak tutmak, ikili ilişkilerini kuvvetlendirerek başka bir gruba ait olduğunu hissetmek, beden ve ruhen kişisel gelişimini sağlamak gibi birçok motive edici durumlara kaynak olabilmektedir. (Ardahan ve YerlisuLapa, 2010:130). İnsanlar kendilerine ait serbest zamanlarını farklı durumlarda ve farklı sebeplerle istedikleri ortamda ve istedikleri durumda serbest zaman etkinliklerine katılarak beklentilerini karşılayabilecek şekilde değerlendirmek istemektedirler (YerlisuLapa ve Ağyar, 2012:25). Serbest zaman aktivitelerinin içerisinde bulunan sportif faaliyetler, her ne kadar sağlık açısından bireyin bedenine olumlu katkıları olsada, bireye ruhen de pozitif anlamda etkisi göz ardı edilmemelidir (Uzuner ve Karagün,2014:110).

Serbest zaman etkinlikleri bireylerin kendilerine ayırdıkları dinlenme, eğlenme ya da sportif anlamda etkinliklerle uğraşacağı zaman diliminde herhangi bir maddi kazanç amacı gütmeyen ruhunu dinlendirme ve yaptığı etkinliklerden tatmin olmak amacıyla katıldığı etkinliklerdir (Şen ve Sarıkaya, 2015:58). Serbest zamanın kullanımını açısından bireye olumlu ya da olumsuz katkıları olabilir. Bu durum bireyin zamanını etkili ve verimli bir şekilde tatmin edici olarak kullanmasına bağlıdır (Balcı vd., 2003:158). Fiziksel aktiviteler gelişmiş ülkelerde serbest zaman etkinliklerini değerlendirme açısından diğer etkinliklere göre daha önemli bir yere sahiptir (Öcal, 2012:51). Serbest zaman değerlendirilmesinin bireye sağladığı yararları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Bedensel sağlık,
- Dinlendirici, rahatlatıcı ve ruhsal sağlık,
- İkili ilişkiler kurup, farklı ortamlara katılabilmesini sağlamak,
- Bireyin kendisi geliştirmesine olanak vermek,
- Başarma duygusu yaratır,
- Pozitif enerji vererek, mutlu olunmasına imkân verir (Şen, 2013:299).

1.4. Serbest Zaman Doyumu(Tatmini)

Serbest zaman tatmini; bireylerin tamamen kendi istek ve arzularıyla, çevreden gelen baskılarla yapılan zorunluluklara bağlı kalmadan, kendini yüceltmek, mutlu olmak, spor yapmak, farklı aktivitelere katılmak, yeni çevre edinmek gibi sosyal ve sportif faaliyetlere katılımından beklediği haz duygusunun karşılığını alabilme durumudur.(Ardahan ve Yerlisu Lapa, 2010:131). Serbest zaman doyumu; bireylerin serbest zamanlarındaki gerçekleştirdikleri etkinliklerinden memnun olma düzeylerini ifade eder(Akt. Demiral,2019:8). Bir başka tanıma göre, bireylerin katıldıkları serbest zaman etkinliklerinden aldıkları haz ve mutluluk duygusudur(Beard ve Ragheb, 1980). Bu tanımlara göre tatmin, “bireyin beklentilerinin karşılanması durumunda hissedilen değerler toplamı olup, durumluluk ve/veya süreklilik arz eden bir duygudur” (Ardahan ve YerlisuLapa,2010:131).Tatmin duygusu yaşayan bireyler; kendisine ve bulunduğu ortama katkı sağlayan, pozitif, üretken, dinamik ve çözüm odaklı olan kişilerdir (Ardahan ve Tekin, 1998).Farklı kişilerin farklı beklentileri olacağı gibi her bireyin tatmin düzeyi de beklentilere göre farklılaşabilir ve farklılık azaldıkça, kişinin doyum seviyesi de o kadar artacaktır (Kovacs, 2007: 29-30).Serbest zaman etkinliklerine katılarak tatmin duygusu yaşayan bireyler, günlük yaşantının getirdiği sıkıntılardan uzaklaşarak daha pozitif bir yaşam sürerler(Demiral,2019:8).Bireylerin serbest zaman etkinliklerini değerlendirme biçimleriyle, yaptıkları etkinliklerin kalitesi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Yaptıkları etkinlik ne kadar kaliteli olursa tatmin olma düzeyleri o kadar yükselir(Kovacs, 2007: 42). Kişilerin boş zamanlarında katılım gösterdikleri aktivitelerden beledikleri yararları görüp göremedikleri, isteklerini yerine getirip getirmediğini, beklenen düzeyde tatmin edip etmediğini ve bireylerin katıldıkları aktivitelerden yeterli seviyede memnuniyet elde etmelerine sebep olacak önlemlerin oluşturulmasında bu bireylerin tatmin olma düzeyleri öncülüğünde sunulan aktiviteleri iyileştirmekle birlikte bu aktivitelerin alanını genişletmekte fayda sağlayıcı düşünülmektedir (Karlı vd., 2008:82).Serbest zaman doyumu; herhangi bir zorlama olmadan, bireyin tamamen özgür olarak katıldığı serbest zaman etkinliklerinden hiçbir maddi kazanç beklentisi olmadan, kendini yenilemek, dinlenmek, eğlenmek ve pozitif duygular yaşayabilmek adına katıldığı bu aktivitelerden beklentisinin yerine getirilmesi durumudur (Ardahan ve YerlisuLapa,2010:131).Bunun yanı sıra Beard ve Ragheb (1980: 20-33) ise boş zaman tatmininin bir seçim olduğunu ifade ederek, bireyden bireye değişiklik gösterebileceğini ifade etmiştir. Bireyin hislerine göre oluşan, memnuniyet ve huzur duygusu yaşarken kullanılan tatmin olgusu bireylerde farklı duygulara yol açabilir.Tatmin duygusu yüksek olan bireylerde mutluluk gibi olumlu etkiler

görülürken düşük olan bireylerde mutsuzluk ya da memnuniyetsizlik gibi olumsuz durumlar görülebilir (Demiral,2019:7).

1.5. Serbest Zaman Doyumu(Tatmini) Alt Boyutları

Serbest zaman tatminini ve bileşenlerini değerlendirmede, Beard ve Ragheb'in (1980: 22) geliştirmiş olduğu psikolojik, estetik, fizyolojik, sosyal, eğitim ve rahatlama alt boyutlarından meydana gelen serbest zaman doyumu (LeisureSatisfactionScale-LSS) ölçeği yaygın olarak kullanılmaktadır (Kovacs, 2007: 42). Beard ve Ragheb'e (1980: 22) göre;

Psikolojik boyut, serbest zaman etkinliklerinin herhangi bir koşula bağlı kalmadan etkinliğe katılma, eğlence ve mücadele etme gibi psikolojik faydalarını ifade ederken,

Eğitim boyutu; kişinin kendisini ve çevresini tanıması, entelektüel gelişimi ve yeni şeyler öğrenmesi gibi konularda sağladığı yararları açıklamaktadır. Bununla birlikte;

Sosyal boyut, bireylerin çeşitli gruplarla bir araya gelerek farklı ve olumlu ilişkiler sağlayabilmelerinde serbest zaman aktivitelerinin sağladığı yararları ortaya koyarken,

Rahatlama boyutu ise, bireylerin stres faktörüne bağlı bunaltıcı yaşamlarından ve zorlu hayat şartlarından kendilerini soyutlayabilmelerinde, dinlenme ve yenilenmede serbest zamanın etki durumunu vurgulamaktadır.

Fizyolojik boyutu; bireylerin katıldıkları serbest zaman etkinlikleri ile birlikte forma girme, sağlık yönünden iyi hissetme, aşırı kilolardan kaçınma ve iyi olma durumu gibi fizyolojik yararlarını belirtmektedir. Son olarak,

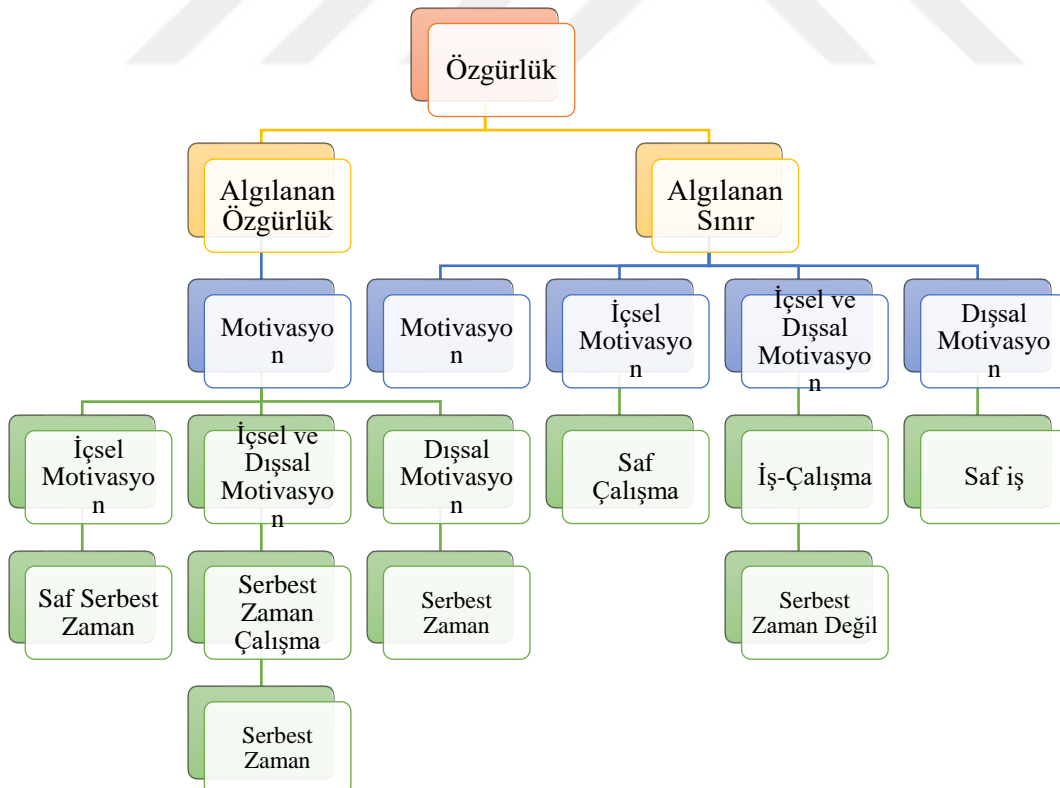
Estetik boyutta ise, kişilerin serbest zaman aktivitelerine dâhil olmak için katıldıkları ya da kullandıkları mekânlar görünüm, çekicilik ve tatmin ediciliği bakımından değerlendirilmektedir (Karlı vd.,2008: 80-91).

1.6. Serbest Zamanda Algılanan Özgürlük

Serbest zamanın en dikkat çekici özelliğinin algılanan özgürlük olduğunu belirten Neulinger, serbest zamanda özgürlük olgusunu, bireyin kendi istek ve arzusuyla yaptığını hissetmesi durumudur (Siegenthaler ve O'Dell, 2000;Akt.Yerlisu Lapa ve Ağyar, 2011:25).Serbest zamanda algılanan özgürlük bireylerin katıldıkları serbest zaman etkinlikleriyle bağlantılı olarak yaşamlarındaki olaylardan etkilenir (Yerlisu Lapa ve Ağyar,2012:26). Algılanan özgürlük, "bireylerin algı ve tecrübeleri üstünde kontrol sağlama, serbest zaman ihtiyaçlarının ve serbest zaman davranışı ile yaşam tatminini etkileyen bilişsel motivasyonel bir yapıdır" (Yaşartürk ve Yılmaz,2019:1327).Serbest zamanda algılanan

özgürlük, bireyin katıldıkları etkinliklerin seçiminden etkilenir ve bireyin hayatındaki seçimleriyle doğrudan ilişkilidir (Karakuş ve Dinç, 2018: 66).

Serbest zamanda özgürlük; bireyin etkinliğini kendi istek ve arzusuyla seçerek yaptığını hissetmesi durumudur (Yaşartürk ve Yılmaz, 2019: 1327). Iso-ahola (1980) etkili ve verimli bir serbest zamanın özgürlük algısı ve içsel motivasyon olmak üzere iki koşulu olduğunu, bunlardan en önemlisinin özgürlük algısı olduğunu belirtmiştir. Serbest zaman etkinliklerinden algılanan özgürlük düzeylerine bakıldığında, yüksek özgürlük algısı olan bireylerin yüksek motivasyona sahip olduğu (Janke vd., 2010; Akt; Yerlisu Lapa ve Ağyar, 2012: 24) özellikle teknoloji gelişimiyle birlikte şehir ve iş hayatından sıkılan insanların yaşam standartlarını yükseltmek; stres ve onun türevlerinden biri olan, işe bağlı nedenler sonucunda ortaya çıkan stres olarak tanımlanan: iş stresi (Çurum, 2015: 1) üzerinde daha fazla motivasyon ve tatmin duygularının etkisi olabileceği düşünülmektedir. Ellis ve Witt, (1994) ise, algılanan özgürlüğü, bireylerin tercih ettikleri serbest zamanlarına yönelik yaptıkları değerlendirmelerden tatmin ve doyum duygusu yaşamalarıyla ilişkili olduğunu belirtmiştir. Neulinger (1981) serbest zaman paradigmasını, 6 zihinsel durum türünden oluşan aşağıdaki modelde açıklamıştır.

Şekil 1.2 Serbest Zaman Paradigması

Kaynak: Neulinger, 1976, s.15; Neulinger, 1981, s.30

İKİNCİ BÖLÜM

ENGELLİ VE BEDENSEL ENGELLİ

2.1. Engelli ve Engellilik

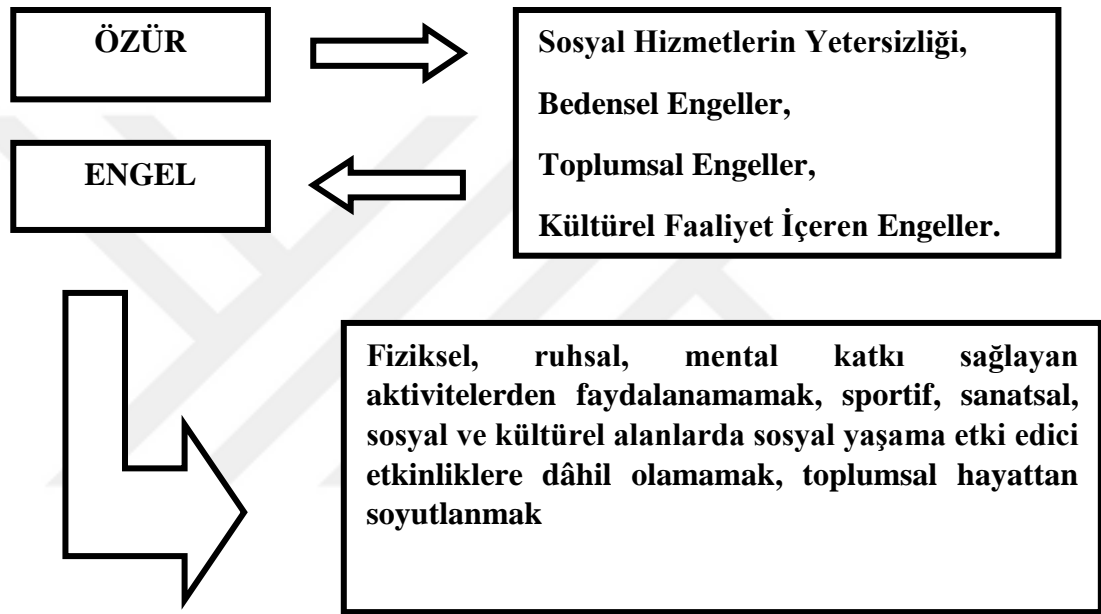
Bireyin bir ya da birden fazla yetisini kaybetmesi sonucu yaşamsal faaliyetlerini yerine getirememesine sebep olan fiziksel ya da zihinsel bozukluğa engellilik denir (Burnett ve Baker, 2001:5)Dünya Sağlık Örgütü (WHO) engelliliği; bireylerin vücudundaki organlarının işlevlerini kısmi olarak ya da tamamen yerine getirememesi durumu olarak tanımlamıştır (WHO, 1980: 28).Engelli; doğum öncesinde, sırasında ya da sonrasında belirli sebeplerle bellek yetisini kullanamaması, ruh olarak iyi olmama durumu, fiziki yetersizlik, duyuşsal bozukluk ve toplumsal yönlü becerilerini farklı derecelerde kaybetmeleri sonucunda, kişisel ihtiyaçlarını karşılayamama ve günlük hayata dâhil olamama gibi problemler yaşayarak aileden ve tıbbi alandan destek alan kişilerdir(T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2008:34). Birleşmiş Milletler Sakat Hakları Bildirgesi'nde engellilik, bireylerden beklenen gündelik hayatlarında yapmaları gereken beden gücü gerektiren hareketleri bazı aksaklıklar nedeniyle yapamaması durumudur (Öztürk, 2011: 17).5378 sayılı Engelliler Kanunu'nun 3.maddesine göre engelli; doğum anında ya da sonrasında meydana gelen herhangi bir sebepten dolayı, bireylerin vücut fonksiyonlarını yerine getirmesine imkan vermeyen ruhsal, duyuşsal, bilişsel ya da bedensel becerilerini farklı derecelerde kaybetmesi sonucunda sosyal hayattan uzaklaşma, kişisel ihtiyaçlarını karşılayamama, ikili ilişkiler kurmakta zorlanma gibi problemler yaşamasıyla birlikte çevreden ya da kamu kuruluşlarından destek alan kişidir.Kişiler doğum anında doğum sırasında ya da sonrasında, vücudunun bazı uzuvlarını kullanamaması, görme ve işitme yetisini kaybetmesi, zihinsel ya da ruhsal sıkıntılar yaşaması gibi çeşitli yeteneklerini belirli derecelerde kaybetmesiyle meydana gelen engellilik durumu ile süregelen hastalığa sahip olan kişilerin yaşamlarındaki fonksiyonel bazı değişiklikler sonucu bu kişiler sosyal hayatlarını devam ettiremez hale gelmektedirler (Devlet İstatistik Enstitüsü, 2009: 5).Engelli bireyleri hayatın içine dâhil etmekte toplumun da üstlendiği roller vardır. Engelli bireyler toplumdaki diğer tüm bireylerle eşit haklara sahiptirler ve tüm haklardan onlarında yararlanması gerekmektedir (Kaya ve Sarı,2018:20).

Engelli bireylerin, toplumsal anlamda dışlanma duygusu yaşamadan, kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri, serbest zamanda vakit geçirebilecekleri alanlardan faydalanabilmeleri gerekmektedir (Kaya ve Sarı, 2018:21). Bedensel engelli bireyler ayırt etmeksizin tüm sosyal alanlardan faydalanabilmeli ve fiziksel aktivitelerde

bulunabilmelidirler. Fiziksel aktivite, bedensel engelli bireylerin, yaşadıkları engellilik durumundan dolayı ortaya çıkan ruhsal ve psikolojik problemlerin ortadan kalmasını sağlar (İlhan, 2008:317).

2.2. Engellilik Nedenleri

Bireylerin çeşitli sebeplerden kaynaklı engelliduruma gelebildikleri görülmektedir. Bu engel durumları arasında “kalıtım, beslenme, hastalık, kazalar, sakıncalı çevre-ortam, görenek-gelenek ve eğitimsizlik” çok fazla karşılaşılmaktadır (Öztürk,2011:20).

Şekil 2. 1 Mevcut Engel Döngüsü

Kaynak: BÖİB, 2010, s.4

2.2.1. Doğum Öncesinde Oluşan Nedenler

“Kişide ve ailede var olan kalıtsal hastalık, anne ve baba arasında kan ve RH uyumsuzluğu, hamilelik sırasında doktor tavsiyesi dışında ilaç kullanılması, annenin doğum yaşının 17’nin altında veya 35’in üzerinde olması, hamilelik sırasında annenin sigara, alkol, uyuşturucu madde gibi sağlığa zararlı maddeleri kullanması, annenin daha önceki doğumlarına ait kötü öykü bulunması, hamilelik sırasında yetersiz beslenme, hamilelik sırasında ateşli bulaşıcı hastalık geçirme, gebeliğin sağlık elemanları tarafından takip edilmemesi ve gerekli testlerin yaptırılmaması, hamile kalmadan önce ve hamilelik döneminde alınması gereken folik asit gibi vitamin ve minerallerin eksikliği, çok sayıda ve sık

hamile kalınması veya doğum yapılması gibi nedenler doğum öncesi nedenler arasında sayılabilir” (Kaya, 2013:9).

2.2.2. Doğum Sırasında Oluşan Nedenler

Bireylerin engelli olmasına sebep olan doğum sırasında yaşadıkları çeşitli durumlar vardır. Bunlar; “zor ve riskli doğum, kordon dolanması, doğum kanalında bebeğin oksijensiz kalması, bebeği düşürme gibi doğum sırası kazalar, erken ya da geç doğum, bebeğin düşük doğum ağırlığı ile doğması, doğum anında kullanılan aletlerin uzmanlarca kullanılmaması, doğum yapılan yerin hijyenik olmaması, sağlık personelleri tarafından yapılan hatalar” olarak açıklanabilir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2014:9).

2.2.3. Doğum Sonrasında Oluşan Nedenler

Engelli bireylerin engellilik durumlarına yol açan bazı nedenler vardır; “Doğum sonrası bebeğin ağır ve ateşli hastalık geçirmesi, yeni doğan bebeğe sağlık kontrolleri ve gerekli testlerin yaptırılmaması, bebeğin aşılarının takip edilmemesi ve düzenli olarak yaptırılmaması, ağır doğum sarılığı, bebeğin yeterli beslenmemesi, çeşitli kazalar, zehirlenmeler, doğal afetler, ebeveynlerin bebek bakımı ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmaması, ebeveyn tutumları, çocuğun istismar ve ihmal edilmesi” doğum sonrası engellilik nedenlerinden bazılarıdır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2014:9).

2.3. Engellilik Türleri

Başbakanlık Özürhüleri İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA) (2009), farklı durumların sebep olduğu engellilik durumunu 6 başlık içerisinde ele almıştır:

- Görme Engelli
- İşitme Engelli
- Zihinsel Engelli
- Dil ve Konuşma Engelli
- Ortopedik Engelli
- Süreğen Engelliler (ÖZİDA,2009)

2.3.1. Görme Engelli

Türkiye Özürlüler Araştırması'na göre görme yetisini kaybeden kişiler, bir ya da iki gözünde, kısa süreli veya uzun süreli, hiç görememe ya da kısmi görme durumu yaşayan kişilerdir (BÖİB, 2002)Görme engeli bulunan bireyler, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2006) tarafından; görme yetisinin kısmi olarak ya da hiç kullanılamaması sebebiyle kişisel destek ve eğitim hizmetinden yardım alan bireyler olarak açıklanmıştır.

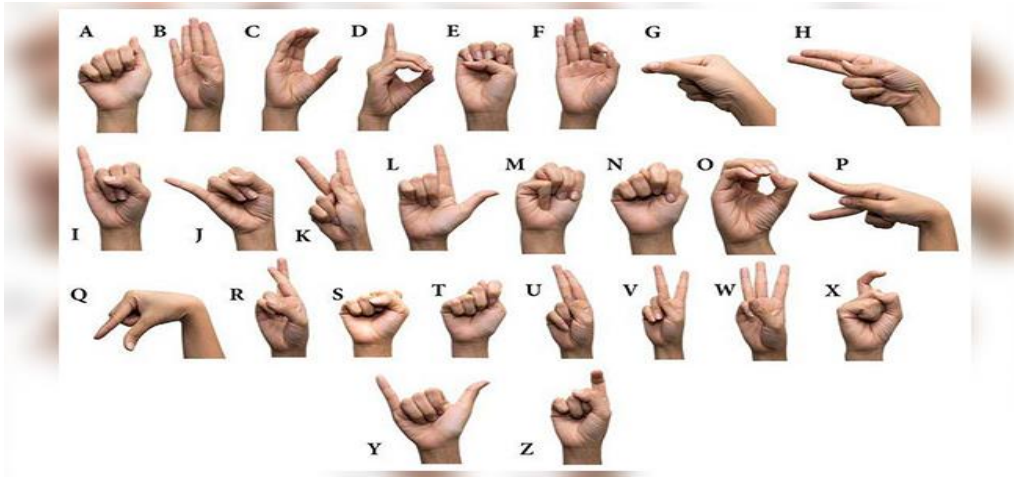

Resim 2. 1 Görme Engelli

Dünya toplumunda görme engeli 161 milyonu aşkın birey mevcuttur. Bureyler içerisinde 124 milyonu kısmi görme yetisine sahip, 34 milyon birey ise tamamen görme yetisini kaybeden kişilerdir (WHO, 2013).Engellilerin sınıflaması yapılırken görme engelli bireyler için şu tanımlama yapılmaktadır (BÖİB, 2010:10): göz yetisini tamamen ya da kısmi olarak kullanamayan bireylerdir. “Göz protezi kullananlar, renk körlüğü, gece körlüğü (Tavuk Karası) olanlar” bu gruba girer.Türkiye Özürlüler Araştırması'na göre (BÖİB, 2002), “görme engelli” bireyler toplam nüfusun %0,60'ından oluşmaktadır. Yine bu çalışma içerisinde “bir gözün az, diğer gözün hiç görmemesi” ve “her iki gözün de az görmesi” şeklinde bölümlere ayrılan kısmi görme olma durumu fazla olan bireyler, görme engellilerin yaklaşık %40'ını ve az gören grubuna giren bu bireylerin Türkiyede'ki sayısı da tahmini olarak 165 bindir, bilgisi yer almaktadır(Özkan ve Akı,2016:82). Görme yetisini kısmi ya da tam olarak kaybetmiş görme engelli bireylerin gündelik yaşantılarındaki problemlerinin bir bölümü için 50378 sayılı Engelliler Kanunu gibi yasal düzenlemelerle iyileştirmeler yapılması planlansa da, bazı görme engelli bireylerin bu kanunlardan ve yararlanacakları haklardan habersiz olmaları ve yeterli bilginin sağlanamaması nedeniyle bu haklarını kullanamamaktadırlar (Yıldız ve Gürler,2018:244).

2.3.2. İşitme Engelli

Farklı sebeplerden dolayı, az ya da tam olarak duyu yetisini kullanamayan bireylere işitme engelli denilmektedir (ÖZİDA,2009).İşitme kaybı, doğuştan, doğum sırasında ya da sonrasında meydana gelen farklı sebepler dâhilinde ortaya çıkan bireyin işitme yetisinin azalması, işitme engelli ise; işitme yetisinin azalması sonucu bireyin duyu fonksiyonlarını kullanamaması durumudur (Tüfekçioğlu, 2003:107-108).

Resim 2. 2 İşitme Engelli

Kulağın belirli bölümlerinde “işitme sinirinde” veya “beyinde” karşılaşılan problemler, sesin algılanmamasına neden olur ve bazı testler sonucunda bu algı kaybının derecesi sonuçlandırılır (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2014).İşitme engelliler, iletişim kurduğu kişiyle uzaklık mesafesine, iletişim kurduğu kişinin sesinin şiddet seviyesine, tınısına, bulunduğu ortamda ses kalabalığı olma durumuna göre konuşulanları algılayabilmekte zorluk çekmektedir (Tüfekçioğlu, 2003:109).

2.3.3. Zihinsel Engelli

Zihinsel engelliler; farklı sebepler sonucunda gelişim sürecinde yaşadıkları fonksiyon kaybı nedeniyle zihinsel bozukluk yaşayan kişilerdir (Genç 2016:12). MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (2006) zihinsel engelli bireyler diğer bireylere göre, zihnin fonksiyonel bölümlerini kullanmada zorluk yaşayan ve eksikliği olan bireylerdir. Farklı derecelerde zihinsel eksikliği olan bireylerdir. Zeka yaşı düşük olan bireyler, Down Sendromu ve Fenilketonüri bu grupta yer alır. (BÖİB, 2002).

Resim 2. 3 Zihinsel Engelli

Zihinsel engellilik durumu, aynı zamanda bireyin zeka yaşıyla da alakalı bir durumdur. Zihinsel engelliler, aynı yaşlardaki normal bireylere göre kendi başına karar verme, kişisel ihtiyaçlarını tek başına karşılama, duygularını kontrol ederek kendini ifade edebilme, ikili ilişkiler kurabilme gibi durumlarda yaşlıtlarına göre geri planda kalırlar. Bu, bireylerin zeka yaşına göre şekillenerek, kişiden kişiye farklılık gösterebilir (Müftüoğlu, 2006: 18).

2.3.4. Dil ve Konuşma Engelli

Duyabildiği halde konuşma yetisini kullanamayan, kekeme olan bireyler, konuşma yetisini kullanabilmek için farklı aletler kullanan, ağız ve çevresinde yapısal bozukluk olanlar bu grup içerisinde yer alırlar (Öztürk,2011:19).

Resim 2. 4 Dil ve Konuşma Engeli

Farklı sebeplerden dolayı konuşma problemi yaşayan ya da konuşma yetisini kullanmaya engel olan konuşma hızının yavaş olduğu bireylerdir (BÖİB, 2002). Dil ve konuşma engelli bireylerin yaşadığı fonksiyon kaybı kısmi düzeyde olabileceği gibi,

konuşurken yaşadığı algı problemi, kendini ifade edebilecek konuşma yetisine sahip olamama ya da dil organını kaybetmesi gibi yüksek düzeyde bozukluklar da olabilmektedir (Kaya,2017:29).

2.3.5. Süreğen Hastalıklar

MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2006), “bakım” ve “tedavi” ihtiyacı sebebiyle destek alan ve süreğen hastalığa sahip olan bireyler, şeklinde tanımlamıştır.

Resim 2. 5 Süreğen Hastalıklar

Süreğen hastalıklar, bireylerin vücudundaki fonksiyonların işlevlerini kullanamamasından dolayı sürekli olarak bakım ve desteğe ihtiyaç duyulan hastalık grubudur (“kan hastalıkları, kalp-damar hastalıkları, sindirim sistemi hastalıkları, idrar yolları ve üreme organı hastalıkları, cilt ve deri hastalıkları, kanserler, endokrin ve metabolik hastalıklar, ruhsal davranış bozuklukları, sinir sistemi hastalıkları, HIV”) (Öztürk,2011:19).Süreğen hastalığa sahip olan bireyler, engel grupları başlığı altında bir alt bölüm olarak incelenir. Toplam engellilik oranı dâhilinde bulunmaktadır, fakat diğer engelli gruplarından farklı olarak değerlendirme yapıldığını da rastlanmıştır (BÖİB, 2002).Sürekli olarak destek alınmasını gerektiren süreğen hastalıklar, bireylerin yaşamsal fonksiyonlarına etki etmektedir. Aynı zamanda süreğen hastalığa sahip olan bireyler iş ve toplumsal hayata katılım açısından büyük problemlerde yaşamaktadırlar (Kaya,2017:32).

2.3.6. Ortopedik Engelli

Ortopedik engel, bireylerin doğum öncesi süreçte, doğum esnasında veya sonraki dönemlerde yaşayabilecekleri bir engel türüdür. Bu engel grubundaki bireylerin hareket fonksiyonları kısıtlı olmakla birlikte, kişisel ihtiyaçlarını tek başlarına karşılayamama gibi yaşamlarını önemli derecede etkileyecek sorunları vardır (Kaya,2017:25).MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2006) , geçirilen trafik kazaları ya da talihsizlik sonucu yaşanan hastalıklar, kalıtsal olarak gerçekleşen vücut organlarının işlev bozukluğu gibi nedenlerden dolayı bireylerin yürüme davranışlarını gerçekleştirememeleri yada kısmen gerçekleştirmeleri durumuna ortopedik engel, bu engel durumunu yaşayan kişiyi de ortopedik engelli denir.

Resim 2. 6 Ortopedik Engelliler

Ortopedik engelliler: vücutlarının kas ve iskelet bölümünde eksiklik yaşayan kişilerdir. Ortopedik engelli bireylerin kas ve iskelet sistemleri işlevlerini yerine getiremediği için birey yürüme fonksiyonunu gerçekleştiremez. Kol, bacak, parmak, kısalık, yetersizlik, hareket işlevsizliği, kas yetmezliği gibi hareket yetisini engelleyici sağlık problemleri yaşayan kişilerdir (Kaya ve Sarı,2018:20).

2.4. Bedensel Engelliliğin Derecesine Göre Sınıflandırılması

2.4.1. Hafif Düzeyde Bedensel (Ortopedik) Engellilik

Bireyin temel bakımı ve kişisel ihtiyaçlarını yerine getirememesi, sosyal hayatın içinde tek başına yer alamaması ya da destek alarak yer alması, alacağı tedavi yöntemiyle kaba motor fonksiyonlarının niteliğini yükseltme ihtimalinin olması, tedavi edilmemesi durumunda ise fonksiyonlarının niteliğinde azalma ihtimalinin olacağı durumdur(Öztürk,2006:43).

2.4.2. Orta Düzeyde Ortopedik Engellilik

Ortopedik engelli bireylerin gündelik yaşamlarında ve kişisel ihtiyaçlarını karşılama durumlarında çevrelerinden gerekli zamanlarda az da olsa destek alma durumlarını ifade eder. Bireyin fiziksel olarak vücudunda yaşadığı eksiklik, çevresinden ya da protez, yürüme cihazı, koltuk değneği vb. yardımcı aletlerden aldığı destek ve kişinin bedensel fonksiyonlarını gerçekleştirmesine engel olan duyu-algı bozukluklarının olması durumudur (Öztürk,2006:43).

2.4.3. Ağır Düzeyde Ortopedik Engellilik

Ortopedik engelli bireylerin vücudunun tamamen fonksiyon kaybı yaşaması, fiziksel yetilerini kullanamaması, gündelik hayatındaki ve kişisel yaşamındaki öz bakım becerilerini ve ihtiyaçlarını hiçbir destek almadan karşılayamaması, tekerlekli sandalyeye mahkûm ya da hayatının tamamen yatağa bağlı olduğu kişilerin bulunduğu engel derecesidir (Öztürk,2006:43).

2.5. Bedensel Engelli Olma Nedenleri

Bedensel engelli olma nedenlerini 3 alt başlıkta inceleyebiliriz:

2.5.1. Doğumdan Önce Oluşan Nedenler

Doğumdan önce oluşan sebeplerin ortopedik engellerin başında; “doğuştan kalça çıkıklığı, çarpık ayak, kol, bacak noksanlıkları, yapışıklıklar parmak kusurları, omurga, sırt ve bel zinciri kusurları, felçler, kürek, köprücük kemiği kusurları” gibi nedenler bulunmaktadır (Usta,1992:29). (Çağlar, 2004), bedensel engelliliğin doğum öncesi nedenlerini 6 maddede açıklamıştır:

- Anne adayının sağlıklı doğum gerçekleştirebilmesi için doğum süreci boyunca yeteri kadar beslenme, dinlenme, kişisel ihtiyaçları vb. durumları olması gerekenden farklı şekilde gerçekleştirmesi doğum süreci boyunca,
- Anne adayınındaha çok doğum sürecinin ilk başlarında “Rubella” denilen “Alman kızamığı” hastalığını yaşaması,
- Bakterilerin ters tesir oluşturması,
- Döllenmiş yumurtanın, olmaması gereken yerde olması, gerekli gelişime etki ederek kanamalara sebep olması,
- Kan grubu değerlerinin farklılaşması (Rh faktör),
- Vitamin yetersizlikleri (Çağlar, 2004: 28).

2.5.2. Doğum Sırasındaki Nedenler

Doğum sırasındaki yaşanan durumlardan dolayı meydana gelen ortopedik engel sebepleri: Oksijen yetmezliği ya da dengesizliği faktörüne sebep olan durumlar şunlardır:

- “Geç ve güç durumlar,
- Doğum sırasında nefes organlarının normal fonksiyon yapamamaları,
- Vücudun kendi içinde ortaya çıkan toksinlerle zehirlenmesi, bir nevi kan zehirlenmesi olması,
- Ters doğumlar ve düzeltmek için yapılan mekanik müdahaleler” (Çağlar, 2004: 29).

2.5.3. Doğumdan Sonra Oluşan Nedenler

Doğumdan sonra yaşanan durumlardan dolayı meydana gelen ortopedik engel sebepleri;

- “Beynin içi cevher kısmının iltihaplanması,
- Menenjit,
- Beyin zarlarında iltihaplanma,
- Kafa travmaları,
- Sert, kuvvetli vuruşlar ve düşmeler,
- Nefes organları hastalıkları bilhassa akciğer iltihabı,
- Kan pıhtılaşmasındaki noksanlıklar, beyin zedelenmesi olan çocuklarda CerebralPalsy'nin birçok belirtileri ve özürleri mevcut olduğu ve ağır bastığı vakalar çok olduğundan ortopedik özürlüler grubunda incelenirler. Ancak eğitimlerinde çok yönlü yöntemlere başvurulması zarureti vardır” (Çağlar, 2004: 29)

2.6. Bedensel Engelin Oluştığı Yere Göre Sınıflandırılması

2.6.1. Merkezi Sinir Sistemi Ve Kaslardaki Yetersizlikler

2.6.1.1. CerebralPalsy (C.P)

Beyin veya beyinciğin, bireyin gelişme çağında yaşadığı bazı rahatsızlıklar sebebiyle negatif şekilde etkilenmesi durumunda, kaslarında dengesizlik ve uyum problemi yaşama durumudur. (MEB,2016:5). Bir başka tanımda ise adali kontrolünde beyinciğin belirli yerlerinin hasarına bağlı olarak, bireyin devinişsel yetilerini yerine getirememesi durumudur (Çağlar, 2004: 21).

2.6.1.2. Çocuk Felci

Çocuk felci virüsü, kirli su ve dışkılarından oluşan bakterilerin vücuda ağız yoluyla girmesi ve kan yoluyla omuriliğe iletilmesidir. Bu virüs, iletildiği yerde kas gruplarının hareket kabiliyetini sağlayan sinir hücrelerini ortadan kaldırır. Bu hasar bireyde kalıcı olur ve felç yaşamasına sebep olur. Fakat bu felç için aşı gibi önlem alıcı çalışmalarla bireye hayat boyu bağışıklık kazandırılması mümkündür (MEB,2016:9).

2.6.1.3. Bel Çatlağı Felci (Spinabifida)

Bireyin“bel ya da sırt bölgesinde omuriliğin ve omurilik sıvısının dışarıya doğru kese şeklinde fıtıklaştığı ve hastanın bacaklarında felçlere neden olan” hastalıktır. Farklı durumlarda farklı hastalarda görülen beynin omurilik sıvısının dolaşımında problemler meydana gelebilmektedir.Omurilik etki gördüğü için bazı bölgelerin düzelmesi zorlayıcı olan şekil bozukluklarına sebep olur. Farklı durumlarda dışkısını tutamama gibi belirtilerde görülebilir (MEB,2016:9).

2.6.1.4. Multiple Skleroz (MS) (Çoklu Skleroz)

Multiple Skleroz (MS) farklı değerlerde bedensel olarak yeti kaybı yaşamaya neden olan sürekli ilerleyebilen bir sinir sistemi hastalığıdır. Bu hastalığın nasıl başladığı, başlamasına sebep olan şeyin ne olduğu ve nasıl geliştiği henüz bulunamamıştır. Hastalık çocuklarda çok fazla görülmemekle birlikte daha çok “13-19 ve 30-35” yaş aralığındaki bireylerde görülmektedir. MultipleSkleroz’da genç yaş dönemlerinde aşırı yorgun olma duygusu, dengesizlik durumu, kas kaybı ve duyu rahatsızlıkları; ileri yaş dönemlerinde ise zihinsel bozukluklar, dil ve konuşma engeli, görme yetisinin azalması ya da kaybı, psikolojik sorunlar yaşama ve derecede ağrılar görülebilmektedir (Ataman, 2003: 369).

2.6.1.5. Omurilik Zedelenmesi

Omurilik zedelenmesi, “trafik kazası, yüksek bir yerden düşme, silahla yaralanma, iş kazaları, tümörler, enfeksiyona bağlı hastalıklar, bel fıtığı rahatsızlığı” gibi nedenlere bağlı olarak meydana gelmektedir. Bireylerde; “duyu, hareket kaybı, idrar ve gaitanın kontrolünün sağlanamaması, solunum güçlüğü” gibi farklı rahatsızlık durumları görülebilmektedir (Ataman, 2003: 369). Bu durumdaki engelli bireyin kullanan kişiye göre değişmekle birlikte tekerlekli ya da akülü sandalye kullanması fayda sağlayıcı olmaktadır. Bireylerin, hareket yetilerinin güçleştirilmesi için rehabilite destekli uygulamalardan yardım alması gerekmektedir (Ersoy ve Avcı, 2000: 118).

2.6.1.6. Travmatik Beyin Yaralanmaları - Çeşitli Kazalar ve Travmatik Haller

Bedensel olarak ve biliş düzeyinde bazı olumsuzluklarla gelişen öncelik olarak yüksek düzeyde yaşanan bir travmanın sebep olduğu zedelenme durumudur. Bu durum bireylerde farklı motorik sorunlarda ortaya çıkarmaktadır. Saldırgan ya da ağır düzeyde yıkıcı davranışlar, kontrolsüz öfke durumları ve sinirli olma durumları görülebilir. Bu gibi durumlarda bireye uygun bir destekleyici bir yöntemle eğitim hizmeti de sağlanarak mevcut durumu iyileştirici bir yol izlenebilir (Ersoy ve Avcı, 2000: 118).

2.6.2. İskelet Ve Kas Sistemindeki Yetersizlikler

2.6.2.1. Kol Bacak Eksikliği

Bireyin doğum öncesi durumunda anne karnındayken farklı sebeplerle birlikte göstermesi gereken gelişimi gösterememesi ya da doğum anında ya da doğum sonrasında yaşadığı farklı problemler sebebiyle kol, el ve bacak uzuvlarının belirli bir kısmını ya da tamamını kullanamayacak durumu olması ya da kaybetmesidir. Bireyin hayatına devam edebilmesi veya el, kol, bacak uzuvlarının yerinde olmasına imkan vererek normal görünüme sahip olabilmesini sağlayan protez kullanılabilir (MEB,2016:11). Kol ve bacak yetersizliği: vücutta ya kol ya da bacak eksikliği veya yetersizliği olma durumudur. Bu yetersizliklerin bir kısmı bazı tedavi ve ameliyatlara düzeltilebilmekteyken bazıları için hiçbir tedavi yöntemi mümkün olmamaktadır (Çağlar, 2004: 24).

2.6.2.2. Kalça Çıkıklığı

Uyluk kemiğinin bir kısmının ya da tamamının kalça eklemindeki leğen kemiğinin bulunduğu mekanizmadan ayrılması sonucunda meydana gelmektedir. (MEB,2016:11). Türkiye’ de kalça çıkıklığı hastalığının yaklaşık olarak %0.5’i doğum öncesinde yaşanan bazı sebeplerden dolayı oluşmaktadır. Fakat yine de kalça çıkıklığı rahatsızlığının “doğuştan kalça çıkıklığı” şeklinde ifade edilmemesi gerekmektedir (Tümer ve Ömeroğlu, 1997). Kalça çıkıklığı durumlarında hasta için erken tanı ve tedavi çok önemli bir yere sahipken, yeni doğmuş bebeklerde de yine erken tanı yapılarak hastalık durumu fark edilir ve tedavi uygulanabilmektedir. (Ünsaldı, 1990: 15).

2.6.2.3. Kas Hastalığı (Kas erimesi)

Kas hastalığı yaşayan bireylerin vücudunda, protein ve dokuların olması gereken yerlerde yağ ve diğer doku grupları yer almaktadır. Bu durumda vücudun sağlıklı olan kas yapısının sistemi bozulabilir. Daha çok erkek bireylerde görülen bu hastalık, kalıtım yoluyla

aktarılan ve anneden çocuğa geçen genetik bir hastalıktır. Bu hastalığı tamamen ortadan kaldıracak bir yöntem ya da tedavi olmamakla beraber, dışarıdan yapılan doğru desteklerle birlikte rehabilitasyon hizmetleri, doğru egzersiz gibi çözüm yollarına başvurularak bağımsızlıkları desteklenebilmektedir (MEB,2016:12). Kas erimesi hastalığı bireyin vücudundaki kasların kullanımını kısıtlayan hatta kullanılamaz duruma getiren ilerleyici bir hastalık durumudur. Kas hastalığı başka etkenlere bağlı olmadan ya da bulaşma yoluyla üremeyen, tamamen kalıtımla oluşan bir hastalıktır. Ayrıca bireydeki görülen belirtiler farklılık göstermekle birlikte hastalığın görünümüne göre de değişiklik gösterebilmektedir (Ataman, 2003: 371).

2.6.2.4. Eklem Romatizması

Kas ve iskelet sistemimizde hareket kabiliyetini zorlaştıran, vücutta ağrı yapan, iç organlarda farklı türde rahatsızlık durumlarına sebep olan hastalıktır. Eklem romatizmasının birbirinden farklı olarak 200'den fazla türü bulunmaktadır. Daha çok kadın bireylerde görülmekle beraber, erkeklerde daha fazla görülen farklı tip durumları da vardır. Bu hastalık çocuklarda “1-3 ve 9-12” yaşlarında başlamaktadır. Durumdan duruma farklılık gösterebilir,beklenmedik durumlarda ya da yavaş yavaş gelişebilmektedir (MEB,2016:12).

2.6.2.5. Skolyoz (Omurga eğrilikleri)

Omurga, farklı vücut pozisyonlarında hareket şeklini değiştirebilmeli fakat bu işlem gerçekleştikten sonra ilk haline geri dönebilmelidir. Omurga görüntüsünün değişmesi sadece şekil olarak değil bireyin farklı hareket kabiliyetlerini, akciğer gelişimini ve kalp fonksiyonlarını negatif yönde tetikler. Omurga rahatsızlıkları, bulunduğu seviyeye göre farklı şekillerde tedavi edilebilir (MEB,2016:12). Her bireyde farklı zamanlarda ve farklı durumlarda meydana gelebilen omurga rahatsızlıkları, kalıcı bir hasara neden olmazken bireyin vücudundaki hareketleri kısıtlayıcı etkisi bulunmaktadır.

2.6.3. Sağlık İle İlgili Yetersizlikler

2.6.3.1. Astım

Solunum kanallarının farklı yollarla mikrobik faktör dışındaki etkilerle iltihaplanması sonucu küçülerek daralmasına “astım” denmektedir. Astımın mevcut durumuna etki eden etmenler:

- Dışarıdan gelen zararlı bakterilerin enfeksiyonları (grip vb)
- Bademcik iltihabı, burun ve burun arkası iltihapları gibi üst solunum yolu bakterileri

- Beklenmedik durumlarda değişen hava durumları ve kuru soğuk
- Fazla yüklenildiğinde zarar veren sportif etkinlikler (nefes alıp-verme kontrolünün sağlanılmadığı egzersizler)
- Tütün malzemeleri ve dumanı(MEB,2016:13).

2.6.3.2. Diyabet (Şeker Hastalığı)

Diyabet rahatsızlığı yaşıyan bireylerde enerji eksikliği, böbrek rahatsızlıkları, görme yetisinde yaşanan eksiklikler, sürekli olarak idrara çıkma ihtiyacı, fazla kilo kaybı, sinirsel hastalıklar ve dolaşım sisteminde bozukluklara rastlanabilmektedir. Hastalığın tedavisi mümkündür ancak diyetisyen eşliğinde yapılan diyet kontrolleri ve belirli değerler ile birlikte alınan insülin etkili olmaktadır(MEB,2016:15).

2.6.3.3. Kistikfibrozis

Kistikfibrozis genetik yollarla oluşan kalıtsal bir hastalıktır. Solunum hava kanallarının balgam ile tıkanması neticesinde akciğer rahatsızlıkları oluşmaktadır (“öksürük, hırıltı, zatürree, bronşit vb.”). Bu hastalık bireylerde, vitaminsizlik, istenilen kilonun altında olma ve yeterince kilo alamama ve gelişim geriliği gibi hastalıklara neden olmaktadır (MEB,2016:16).

2.7. Bedensel Engelli Bireylerin Günlük Hayatta Karşılaştıkları Sorunlar

2.7.1. Fiziksel Çevre Koşulları

Engelli bireyler, diğer insanların faydalandığı her türlü toplumsal ya da kişisel hakka sahiptir ve tüm insanlık gibi onların da özgür yaşam biçimine sahip olma hakları vardır. Fakat günümüzde şehirleşmelerin engelli bireyleri düşünmeden ve geri planda tutularak yapılması, bu bireylerin toplumsal hayatta da bir engellilikle karşılaşmalarına sebep olarak toplumsal hayattan uzaklaşmalarına neden olmaktadır. (Yaşar-İsmail ve Öztürk,2015:512).Yaşadığımız toplumda binaların yapımı, kamu kuruluşlar alanları, hastaneler, okullar, toplu yaşam alanları, gibi birçok ortak kullanım yerlerinin tüm bireyleri düşünerek dizayn edilmediği ve engelli bireylerin geri planda tutulduğu bir gerçektir. Engelli bireylerin göz ardı edilerek yapıldığı mimari yapılar, onların yaşamlarını kısıtlamakta ve toplumsal hayatta bulunmalarını engellemektedir (Kitchin, 1998: 346). Engelli bireylerin yaklaşık olarak % 67’si “kaldırımların, yaya yollarının ve yaya geçitlerinin”kullanıma uygundüzeyde olmadığını belirtmektedirler. “% 66,3’ünün oturdukları binanın, % 59,5’inin dükkan, market, mağaza ve lokantaların, % 58,4’ünün kamu binalarının, % 55,4’ünün postane ve banka” gibi alanların

uygun yapıda olmadığını açıklamışlardır. Bu durumlara ek olarak engeli bireylerin çoğu, sosyal kullanım alanlarının (otel, sinema, avm gibi) engelli bireyleri düşünülmeyle yapıldığını ve kullanım alanlarına uygun olmadığını belirtmişlerdir (T.C Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, 2010). Ayrıca bedensel engelli bireylerin toplumsal yaşam alanlarında normal bir birey gibi rahat ve özgürce vakit geçirememelerinin en önemli nedeni, kendi engelleri değil hareket özgürlüğünü kısıtlayan mimari yapıların getirdiği çevresel engellerdir. Bu sebeple mimari yapılar oluşturulurken öncelik olarak dezavantajlı bireyler dikkate alınmalıdır. Yapımına yeni başlanacak olan mimari yapıların, engelli bireylerin ortak kullanım ortamlarını kullanılabilirliği ve erişilebilirliği göz önüne alınarak, iyileştirici ve geliştirici yöntemlerle yapılması engelli bireylerin hayatlarına kolaylık sağlayacaktır(ÖİB,2005:17). Yapılan araştırma ve inceleme sonucunda bedensel engellilerin günlük yapısal çevrede karşılaştıkları problemleri; sirkülasyon problemleri; “dış sirkülasyon problemleri ve iç sirkülasyon problemleri ve hijyenik mekân problemleri;tuvalet problemleri, banyo problemleri, mutfak problemleri” olmak üzere iki grup altında toplayabiliriz (Geyik, 2006: 6). Engelli bireylerin diğer bireylerle beraber sosyal hayatlarında aynı rolü üstlenmesi, engellilere ayrılan sınırların büyütülmesi, engelsiz bir hayata sahip olabilmeleri ancak engellilere uygun çevre düzenlemesinin sağlanmasıyla gerçekleşebilmektedir (Çivici ve Gönen,2015:639). Engelli bireylerin toplumsal ve kentsel hayatta özgürlüklerini kısıtlayan birçok sebep vardır. Hastaneler, yollar, okullar, binaların girişleri, ortak kullanım alanları, avm gibi yerler farklı engelli gruplarının ihtiyaçlarına yönelik şekilde dizayn edilmemiştir. Özellikle şehir içi ulaşımını kullanırken bedensel engelli bireyler zorluk yaşamaktadırlar. Kentsel ulaşım, bedensel engelli bireyler için sokağa çıkma kaygısı oluşturmuş bir durumdur (Ergüden,2016:13). Bedensel engelli bireyler çevresel ve dış mekân tasarımlarından tek başlarına faydalanamamaktadırlar. Bu problemlerin çözülebilmesi için engelli bireylerin kentsel yaşamları göz önünde bulundurularak çevre tasarımı yapılmalıdır (Bozacı, 2016: 732).

2.7.2. Psikolojik Sorunlar

Bedensel engelli bireylerin yaşadığı psikolojik rahatsızlıklar, özgür hareket kabiliyetine sahip olamamaktan kaynaklanan, istedikleri durumların yerine getirilememesiyle meydana gelen problemlerdir.Bedensel engellilerin, gerçekleştirmek istedikleri faaliyetleri gerçekleştiremedikleri her durumda kendilerini yetersiz görerek toplumsal hayattan kendilerini soyutlayarak psikolojik olarak sorunlar yaşamaktadırlar (Geyik,2006:5). Bedensel engelli bireylerin hareket kısıtlılığına sebep olan vücut fonksiyonlarını yerine getirmesine engel olan bazı yetersizlik durumları yaşamlarında meydana gelen bazı talihsizlikler ve

kazalar sonucunda gerçekleşmiştir. Bu durum sonucunda yaşadıkları olaylardan olumsuz etkilenen bireyler şiddetli psikolojik sorunlar yaşamakta ve yaşamları boyunca kaygılı bir durumla iç içe olmalarına sebep olmaktadır. Yaşadıklarına olaylara sebep olan kullandıkları araç, ekipman vb. malzemeleri kullanmama ve uzak durma isteği ile yaşamalarına sebep olmaktadır (Ağdacı,2009:4).

2.7.4. İstihdam Sorunu

Bedensel engelli bireyler, diğer engel grupları gibi, işverenin engelli bireyi iş yapma yeterliliğine sahip olarak görmemesi, niteliksiz eleman pozisyonunda değerlendirmesi bunun yanı sıra bedensel engelli bireyin de kendini yetersiz gördüğü için çalışma isteksizliği gibi nedenlerden dolayı istihdam sorunları yaşanmaktadır (Işıkhana, 2001: 175).Türkiye’de “Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından 2011 yılında oluşturulan Ulusal Özürlüler Veritabanı’na kayıtlı 280 bin 14 engelli birey” bulunmaktadır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre, sistemde görülen engellilerin %64 ’nün eğitimsiz olduğu görülürken %86’sı ise işsiz olarak görülmektedir. Çalışanların ise “% 77’si ücretli, %15’i işveren, %8’i ise ücretsiz işçi” olarak çalışmaktadır. Engelli bireylerin çalışmama nedenlerine bakıldığında, “%51’i engeli nedeniyle çalışamadığını, % 29’u ise ev işleri veya öğrenci olması nedeniyle” çalışamadığını belirtmiştir. Araştırma sonuçlarına göre engelli bireylerin %17’si engelleri sebebiyle işverenlerin olumsuz güven duygusu yaşadıklarını belirtmektedir (T.C Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, 2010). Engelli bireylerin istihdam konusunda yaşadıkları sıkıntılar durumu üzerine yapılan bir araştırma sonucuna göre; engelli bireylerin çalışmamalarının; engelli bireylerin maddi kazanç kaybı yaşamadıklarına ve sosyal hayatta sağlıklı ilişkiler kurmalarına olanak sağlayacağı öngörülmüştür (Talışoğlu, 2011: 3).

2.7.5. Toplumsal Dışlanma

Yapılan araştırmalara göre, bedensel engelli bireylerin dış görünümündeki yetersizlik belirgin olanların, diğer bireylere göre daha fazla negatif eleştirilere maruz kaldığı görülmektedir. Engelsiz bireylerin, engelli bireylere karşı negatif davranışları, kendilerine ve çevrelerine faydası olmayan birey imajı, yapabilecekleri işleri onlara zaman tanımadan yapılması, engel grubu ayırt etmeksizin hepsinin aynı yetersizliğe sahip olduğu düşünmek, ilgi, beceri, yeteneklerini önemsememek, duyarlı olmamak gibi çok fazla durumları göz önünde bulundurmaktadır. (Arıkan, 2001:96, Akt: Topçubaşı ve Arıkan, 2005:77). Bedensel engelli bireylerin günlük hayatta yaşadığı en büyük problemlerden birtanesi de çevrelerindeki

bireylerin onlara acıma duygusuyla bakmalarındır. Engelli bireyler bu bakışlar altında, psikolojik rahatsızlıkla beraber toplumsal dışlanmışlık yaşamaktadırlar (Lenney ve Sercombe, 2002:8). Engelli bireylerin kişisel bakım ve gündelik ihtiyaçlarını yerine getirememesi durumu ilerleyen ve süregelen bir durum olduğunda, bireyin kendini toplumdaki soyutlama isteği, öz güven ve kaygı problemleri gibi durumları yaşaması kaçınılmaz olmaktadır (Çakır, 2002:17)

2.7.6. Eğitim

Eğitim faktörü, modern toplumlarda kısmi olarak olsabireylere eşit haklar sağlamaktadır. Eğitim bireylerin işgücü potansiyeli açısından bir çıkış yolu olarak görülmektedir. Eğitimli bireyler, eşit şartlara sahip diğer bireylerle kıyaslandığında daha rahat bir yaşama ve sosyal hayata sahiptirler (Sapançalı, 2009: 126). Yine modern toplumlarda eğitim gören bedensel engelli bireyler geldiği sosyal tabaka ayırt edilmeksizin aldığı eğitim sayesinde bir üst tabakaya yerleşebilmektedir. Bu durum sonucunda engelli bireylere de fırsat eşitliği hakkı verilmektedir. Buna bağlı olarak modern toplumlarda engelli bireylerin gelişimleri için özel eğitim okulları yapılmaktadır. Ve bu toplumlar sosyal dışlanma algısı içerisinde eğitim faktörünü ortadan kaldırmayı amaçlamaktadırlar (Sapançalı, 2009: 126). Asıl olarak engelli bireylere de normal bireylere tanınan bütün hakların tanınması halinde, onların başarılı olabilecekleri araştırma sonuçlarına göre kanıtlanmıştır. Onlara yardımcı olmanın en modern hali eğitim hayatlarına çalışma hayatlarına girmelerine olanak sağlanmasıdır. Ancak engellibireyler eğitim ve sosyal hayattan uzaklaştırılarak toplum dışında tutulmaktadır (Altan, 1976: 227).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BEDENSEL ENGELLİ BİREYLERİN KATILDIKLARI SERBEST ZAMAN ETKİNLİKLERİNDEN TATMİN OLMA ve ALGILANAN ÖZGÜRLÜK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı, bedensel engelli bireylerin katıldıkları serbest zaman etkinliklerinden tatmin olma ve algılanan özgürlük düzeylerinin cinsiyet, yaş, gelir durumu, medeni hal, eğitim durumu, anne-baba eğitim durumu, spor yapıp yapmama durumu gibi farklı demografik değişkenlere göre incelenmesidir.

Günümüzde bedensel engelli bireylerin engellilik dâhil birçok sorunla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Bedensel engelli bireylerin en çok ortaya çıkan sorunlarına baktığımızda; ekonomik, psikolojik, sosyal, kişisel ihtiyaçlarını karşılayamama ve beraberinde bakım ihtiyacı, toplumsal dışlanma, kendini yetersiz görme gibi pek çok sorunla karşı karşıya kalmaktayız. Bedensel engelli bireylerin çoğunun yaşamlarının yatağa mahkûm ya da tekerlekli sandalyeye bağlı olarak devam etmesi bu sorunları beraberinde getirmektedir. Ama bilinmelidir ki bedensel engelli bireyler hayatın tüm aşamasında diğer insanlar gibi yer almak istemektedirler. Toplum içinde istedikleri konumda olamamaktan, kendi kişisel ihtiyaçlarını karşılayamayıp bakımlarını giderememekten, sosyalleşememekten ve kendilerini yetersiz hissetmekten çok rahatsız olmaktadır. Bedensel engelli bireylerin birçok sorunundan bahsetmek mümkündür. Ama en çok kendilerine vakit ayıramama, diğer insanlarla iletişim kuramama, sosyal anlamda toplum içerisinde söz sahibi olamama gibi birçok sorun özgüven kaybı ve eksiklik duygusuna neden olmaktadır. Bu durum bedensel engelli bireylerin özgürlük algısının ortadan kaldırılmasına sebep olmaktadır. Bedensel engelli bireylerin serbest zamanlarında kendilerini mutlu edecek aktivitelere katılmaları, çevreyle etkileşime geçmeleri ve geçirdikleri bu zaman diliminden tatmin olmaları sağlanmalıdır. Engelliler konusunda yapılan çalışmalar için literatür taraması yapıldığında genel olarak engelliliğin farklı boyutlarına bakılarak yapılmış çalışmalar mevcuttur. Bedensel engelli bireyler için yaptıkları aktivitelerden tatmin olma ve algıladıkları özgürlük seviyesini ortaya koyabilmek adına bu çalışmanın yapılması önem arz etmektedir. Bedensel engellilere yönelik serbest zaman etkinliklerinden tatmin olma ve algılanan özgürlük düzeyi konusunu inceleyen bu çalışma, engelliler alanında yapılacak olan diğer çalışmalara önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Araştırmanın kapsamını Antalya, Aydın, Denizli ve Konya illerinde yaşayan spor yapan ve yapmayan 282 bedensel engelli bireyler oluşturmaktadır. Çalışmamız 2018-2019 yılları arasında aktif spor yapan ve bazı kurum-kuruluş, derneklerdeki spor yapmayan bedensel engelli bireylerle sınırlı tutulmuştur. Çalışma bedensel engelli bireylerin serbest zaman tatmini ve serbest zamanda algılanan özgürlük düzeylerinin incelenmesine yönelik bir çalışmadır. Yapılan bu araştırma belirtilen illerdeki gönüllü bedensel engelli bireyler dâhilinde tesadüfi örnekleme yoluna başvurulmuş ve yapılan nicel bir çalışmadır.

3.3. Araştırmanın Hipotezleri

H₁: Bedensel engelli bireylerin cinsiyet farklılığının serbest zaman doyum düzeyine etkisi vardır.

H₂: Bedensel engelli bireylerin cinsiyet farklılığının serbest zamanda algılanan özgürlük düzeyine etkisi vardır.

H₃: Bedensel engelli bireylerin medeni hal durumlarının serbest zaman doyum seviyesine etkisi vardır.

H₄: Bedensel engelli bireylerin medeni hal durumları serbest zamanda algılanan özgürlük seviyesine etkisi vardır.

H₅: Bedensel engelli bireylerin gelir seviyeleri serbest zaman doyum düzeyleri üzerinde etkilidir.

H₆: Bedensel engelli bireylerin gelir seviyeleri serbest zamanda algılanan özgürlük durumları üzerinde etkilidir.

H₇: Bedensel engelli bireylerine eğitim seviyeleri serbest zaman doyum düzeylerine etkisi vardır.

H₈: Bedensel engelli bireylerin spor yapma durumları ile serbest zaman doyum durumları üzerinde fark vardır.

H₉: Bedensel engelli bireylerin spor yapma durumları ile serbest zamanda algılanan özgürlük durumları üzerinde fark vardır.

H₁₀: Bedensel engelli bireylerin yaşadıkları yerde elverişli spor tesisi bulunma durumu ile serbest zaman doyum düzeyleri arasında fark vardır.

H₁₁: Bedensel engelli bireylerin yaşadıkları yerde elverişli spor tesisi bulunma durumu ile serbest zamanda algılanan özgürlük durumları arasında fark vardır.

H₁₂: Bedensel engelli bireylerin eğitim seviyelerinin, serbest zamanda algılanan özgürlük durumlarına etkisi vardır.

H₁₃:Anne baba eğitim seviyeleri, engelli bireylerin serbest zaman doyum durumlarını etkilemektedir.

H₁₄: Anne baba eğitim seviyeleri, engelli bireylerin serbest zamanda algılanan özgürlük durumlarını etkilemektedir.

3.4. Ana Kütle ve Örneklem Seçimi

Çalışmanın evrenini Antalya, Denizli, Aydın ve Konya illerinde bulunan bedensel engelli birey oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklem grubunu ise Antalya, Denizli, Aydın ve Konya illerinde bulunan bedensel engelliler arasından tesadüfi örneklem yöntemi ile çalışmaya dâhil edilip gönüllülük esasına dayanarak seçilen 18-40 yaş arası 282 bedensel engelliler oluşturmaktadır.

3.5. Veri Toplama Yöntemi ve Araçları

Çalışmamızda yer alan katılımcıların serbest zaman doyum durumlarını belirlemek için, “Serbest Zaman Doyum Ölçeği”, algılanan özgürlük düzeyini belirlemek için “Serbest Zamanda Algılanan Özgürlük Ölçeği” ve katılımcılara özgü demografik bilgiler elde edebilmek için 11 soruyu kapsayan“Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

3.5.1. Kişisel Bilgi Formu

İlk bölümde yaş, gelir durumu, medeni durum, cinsiyet, eğitim durumu, anne-baba eğitim durumu, spor yapıp yapmama durumu, yaşadıkları bölgede elverişli spor tesisinin olup olmaması durumu gibi katılımcılara yönelik bilgi edinmeyi amaçlayan 11 sorudan oluşan kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

3.5.2. Serbest Zaman Doyum(Tatmin) Ölçeği “LSS” (SZDÖ)

İkinci bölümde ise bedensel engelli bireylerin katıldıkları serbest zaman etkinliklerinden aldıkları doyum düzeyini tespit etmek için, Beard ve Ragheb (1980,20-33) tarafından geliştirilen, Gökçe (2008:112) tarafından Türkçe uyarlama çalışması yapılarak geçerlik ve güvenilirliği sağlanan “Serbest Zaman Doyum Ölçeği” kullanılmıştır.

Serbest Zaman Doyum Ölçeği'nin orijinal formu 51 madde ve psikolojik, eğitsel, sosyal, rahatlama, fizyolojik ve estetik olmak üzere 6 alt boyuttan oluşmaktadır.24 maddeden ve 6 alt boyuttan oluşan ölçek, Beard ve Ragheb tarafından geliştirilmiş ,IdyllArbor,Inc. (1991) tarafından kısa forma dönüştürülmüştür. 5'li likert tipi ölçek yapısında olan kısa form

“Neredeyse hiç doğru değil”, “Nadiren doğru”, “Bazen doğru”, “Çoğu kez doğru”, “Neredeyse her zaman doğru” şeklinde 1 ile 5 arasında puanlandırılmıştır. Ölçeğin kısa formunda katsayı ortalaması 0.93’tür. SZDÖ 6 alt boyuttan oluşmaktadır:

Janice (1996: 42), yapmış olduğu çalışmada SZDÖ’ nün her bir alt boyutunu şu şekilde tanımlamaktadır; Psikolojik: hür irade duygusu oluşturan, kişisel gelişim gibi faktörlerin bireylerin serbest zaman etkinliklerine sağladığı faydayı ifade eden boyuttur. Eğitimsel: Kişisel gelişim, bireyin bilgi edinme ve kendini gerçekleştirme konusunda etrafındakileri ve kendisini tanımasını sağlayıcı boyutu ifade etmektedir. Sosyal: insanlarla ikili ilişkilerin gelişmesini ve sosyalleşme boyutunu ifade ederken; Rahatlama: Stresli hayattan soyutlanma ve olumsuz yaşam şartlarından uzaklaşma boyutunu ifade etmektedir. Fizyolojik ise: Bedensel olarak dinç olmak, bedenini iyi hissetmek gibi iyi olma durumlarını ifade eden boyutken; Estetik: serbest zaman etkinlikleri için gidilen mekânların ferah, hoş, bireye görsel olarak hitap edebilmesini ifade eden boyuttur. Tüm alt boyutlarda toplam 4 madde yer almaktadır. İlk 4 madde “psikolojik alt boyut”, 5-8 arası madde aralığı “eğitimsel alt boyut”, 9-12 arası madde aralığı “sosyal alt boyut”, 13-16 arası madde aralığı “fiziksel” alt boyut, 17-20 arası madde aralığı “rahatlama” alt boyut, 21-24 madde aralığı “estetik” alt boyutu oluşturmaktadır.

3.5.3. Serbest Zamanda Algılanan Özgürlük Ölçeği

Üçüncü bölümde ise bedensel engelli bireylerin katıldıkları serbest zaman etkinliklerinden algıladıkları özgürlük düzeylerini belirlemek amaçlı, Witt ve Ellis (1985)’ in geliştirdiği, Yerlisu Lapa ve Ağyar (2011)’ in Türkçe’ye uyarladığı “Serbest Zamanda Algılanan Özgürlük Ölçeği (SZAÖ)” kullanılmıştır. Serbest Zamanda Algılanan Özgürlük Ölçeği’nin orijinal formu, 25 madde ve tek faktörden oluşurken, Türkçe formu 17 madde ve 2 alt faktörden oluşmaktadır. Witt ve Ellis (1985)’ in geliştirdiği SZAÖ’ nin 25 madde ve tek faktörlü yapıda olmasının sınanması için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Madde faktör yük değerleri ise .46 ile .68 arasında değişmektedir. Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı ise .93 olarak saptanmıştır.(Yerlisu Lapa ve Tercan Kaas, 2017:216-217). Ölçek 5’li Likert Tipi olup “1-Kesinlikle katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Kararsızım, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle katılıyorum” şeklinde puanlandırılıp, 24 maddeden oluşmaktadır.

3.6. Araştırmada Kullanılan Analiz Yöntemi

Verilerin analizinde SPSS 23.00 paket program kullanılmıştır. Verilerin normallik sınaması için “Kolmogorov-Smirnov” Testi yapılarak normal dağılım gösterdiği sonucuna

ulaşmıştır. Yapılan ikili karşılaştırmalarda “IndependentSamples T-Testi” kullanılmış olup çoklu karşılaştırmalarda “one-wayAnova” testi kullanılmıştır. Çoklu karşılaştırmalarda farklılık olan grupları tespit etmek için ise “Tukey-testi” kullanılmıştır. Bu çalışmada hata payı 0.05 olarak kabul edilmiştir.

3.7. Bulgular

Bu bölümde, araştırmaya katılan bedensel engelli bireylerin demografik özelliklerine ait bulguların yüzde ve frekans dağılımları ile serbest zaman doyum ve serbest zamanda algılanan özgürlük düzeyleri ortalamalarının demografik değişkenlere ilişkin farkını ortaya koyan “IndependentSamples T-Testi” ve tek yönlü varyans analizi sonuçları yer almaktadır. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına ilişkin farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Post-Hoc testlerinden “Tukey testi” sonuçları tabloların alt kısmında belirtilmiştir.

Tablo 3.1 Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Frekans Değerleri ve Yüzde Dağılımları

Cinsiyet	Frekans(f)	Yüzde(%)
Erkek	209	74,1
Kadın	73	25,9
Toplam	282	100,0

Tablo 3.1.’de çalışmadaki bedensel engelli bireylerin cinsiyet faktörüne göre dağılımları görülmektedir. Yapılan analiz bulgularına göre çalışmaya katılanların %74,1’i erkek, % 25,9’u ise kadın olduğu görülmektedir.

Tablo 3.2 Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Frekans Değerleri ve Yüzde Dağılımları

Medeni Durum	Frekans(f)	Yüzde(%)
Evli	58	20,6
Bekâr	224	79,4
Toplam	282	100

Tablo 3.2.’de çalışmada yer alan bedensel engelli bireylerin medeni durumlarına göre dağılımları görülmektedir. Bulgular sonucunda çalışmaya katılanların %20,6’sı evli, %79,4’ü ise bekâr olduğu görülmektedir.

Tablo 3.3 Katılımcıların Yaşadıkları Bölgedeki Spor Tesisleri Durumuna Göre Frekans Değerleri ve Yüzde Dağılımları

Spor Tesisi Durumu	Frekans(f)	Yüzde(%)
Evet	212	75,2
Hayır	70	24,8
Toplam	282	100

Tablo 3.3.'te çalışmada yer alan bedensel engelli bireylerin yaşadıkları bölgedeki spor tesisleri durumuna göre dağılımları görülmektedir. Bulgulara göre çalışmaya dâhil olanların %75,2'sinin yaşadıkları bölgede spor yapmaya elverişli spor tesisi olduğunu, %24,8'inin ise yaşadıkları bölgede spor yapmaya elverişli spor tesisi olmadığı görülmektedir.

Tablo 3.4 Katılımcıların Spor Yapma Durumlarına Göre Frekans Değerleri ve Yüzde Dağılımları

Spor Yapma Durumu	Frekans(f)	Yüzde(%)
Evet	219	77,7
Hayır	63	22,3
Toplam	282	100

Tablo 3.4.'te çalışmada yer alan bedensel engelli bireylerin spor yapma faktörüne göre dağılımları görülmektedir. Bulgular sonucunda çalışmaya dahil olanların % 77,7'sinin spor yapıyor oldukları, %22,3' ünün ise spor yapmıyor oldukları görülmektedir.

Tablo 3.5 Katılımcıların Yaş Durumlarına Göre Frekans Değerleri ve Yüzde Dağılımları

Yaş	Frekans(f)	Yüzde(%)
18-23 yaş	134	47,5
24-29 yaş	56	19,9
30-35 yaş	41	14,5
36 yaş ve üzeri	51	18,1
Toplam	282	100

Tablo 3.5.'te çalışmada yer alan bedensel engelli bireylerin yaş durumlarına göre dağılımları görülmektedir. Bulgulara göre çalışmaya dâhil olanların %47,5'i 18-23 yaş grubu, %19,9'u 24-29 yaş grubu, % 14,5'i 30-35 yaş grubu, %18,1'i 36+ grubunda yer aldığı görülmektedir.

Tablo 3.6 Katılımcıların Gelir Durumuna Göre Frekans Değerleri ve Yüzde Dağılımları

Gelir Durumu	Frekans(f)	Yüzde(%)
0-800	112	39,7
801-1600	35	12,4
1601-2400	63	22,3
2401 ve üzeri	72	25,5
Toplam	282	100

Tablo 3.6.'da çalışmada yer alan bedensel engelli bireylerin gelir durumuna göre dağılımları görülmektedir. Yapılan analiz sonuçlarına göre çalışmaya katılanların % 39,7'si 0-800 TL arası, % 12,4'ü 801-1600 TL arası, % 22,3'ü 1601-2400 TL arası, % 25,5'i 2401 TL ve üzeri olduğu saptanmıştır.

Tablo 3.7 Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Frekans Değerleri ve Yüzde Dağılımları

Eğitim Durumu	Frekans(f)	Yüzde(%)
İlköğretim	23	8,2
Ortaöğretim	127	45,0
Üniversite	115	40,8
Lisansüstü	17	6,0
Toplam	282	100

Tablo 3.7'de çalışmadaki bedensel engelli bireylerin eğitim durumuna göre dağılımları görülmektedir. Yapılan analiz sonuçlarına göre çalışmaya katılanların %8,2'si ilköğretim, % 45,0'ı ortaöğretim, % 40,8'i üniversite ,% 6,0'ı lisansüstü eğitim grubunda olduğu görülmektedir.

Tablo 3.8 Katılımcıların Anne Eğitim Durumuna Göre Frekans Değerleri ve Yüzde Dağılımları

Anne Eğitim Durumu	Frekans(f)	Yüzde(%)
Okuryazar değil	54	19,1
İlköğretim	130	46,1
Ortaöğretim	61	21,6
Üniversite	27	9,6
Lisansüstü	10	3,5
Toplam	282	100

Tablo 3.8.'de çalışmadaki bedensel engelli bireylerin anne eğitim durumlarına göre dağılımları görülmektedir. Bulgular sonucunda çalışmaya dahil olanların % 19,1'i okuryazar değil, %46,1'i ilköğretim, %21,6'sı ortaöğretim,% 9,6'sı üniversite, % 3,5'inin lisansüstü eğitim grubunda olduğu görülmektedir.

Tablo 3.9 Katılımcıların Baba Eğitim Durumuna Göre Frekans Değerleri ve Yüzde Dağılımları

Baba Eğitim Durumu	Frekans(f)	Yüzde(%)
Okuryazar değil	21	7,4
İlköğretim	121	42,9
Ortaöğretim	90	31,9
Üniversite	41	14,5
Lisansüstü	9	3,2
Toplam	282	100

Tablo 3.9.'da çalışmada yer alan bedensel engelli bireylerin baba eğitim durumlarına göre dağılımları görülmektedir. Yapılan analiz sonuçlarına göre çalışmaya katılanların % 7,4'ü okuryazar değil, % 42,9'u ilköğretim, % 31,9'u ortaöğretim, % 14,5'i üniversite , % 3,2'sinin lisansüstü eğitim grubunda olduğu görülmektedir.

Tablo 3.10 Serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının cinsiyet bakımından karşılaştırılması

Değişkenler	Cinsiyet	N	Ortalama	SS	T	P
Psikolojik	Erkek	209	3,6041	,83974	,748	,455
	Kadın	73	3,5137	1,01712		

Eğitimsel	Erkek	209	3,7548	,84173	,157	,875
	Kadın	73	3,7363	,92879		
Sosyal	Erkek	209	3,7739	,78448	1,854	,065
	Kadın	73	3,5685	,89681		
Rahatlama	Erkek	209	3,6208	,85312	2,511	,013*
	Kadın	73	3,3151	1,00867		
Fizyolojik	Erkek	209	3,8995	,77604	,498	,619
	Kadın	73	3,8459	,83918		
Estetik	Erkek	209	3,5706	,85912	,821	,412
	Kadın	73	3,4726	,92849		
Serbest Zamanda Algılanan Özgürlük Ölçeği	Erkek	209	3,7590	,69635	-,134	,894
	Kadın	73	3,7715	,65471		

Tablo 3.10. incelendiğinde serbest zaman doyum ölçeği alt boyutlarından rahatlama alt boyutu için cinsiyetler arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilirken, bu farklılığın erkek katılımcılar lehine yüksek olduğu görülmektedir ($P<0.05$). Serbest zaman doyum ölçeğine ilişkin diğer alt boyutlar ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanları için ise herhangi bir anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

Tablo 3.11 Serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının medeni durum bakımından karşılaştırılması

Değişkenler	Medeni Durum	N	Ortalama	SS	T	P
Psikolojik	Evli	58	3,5776	,89124	-,030	,976
	Bekâr	224	3,5815	,88921		
Eğitimsel	Evli	58	3,6207	,90472	-1,281	,201
	Bekâr	224	3,7835	,85133		
Sosyal	Evli	58	3,8233	,75656	1,071	,285
	Bekâr	224	3,6942	,83318		
Rahatlama	Evli	58	3,5862	,91593	,420	,675
	Bekâr	224	3,5301	,90275		
Fizyolojik	Evli	58	3,8276	,81139	-,626	,532
	Bekâr	224	3,9007	,78766		
Estetik	Evli	58	3,4009	,79464	-1,409	,160
	Bekâr	224	3,5826	,89492		
Serbest Zamanda Algılanan Özgürlük Ölçeği	Evli	58	3,8593	,60316	1,212	,226
	Bekâr	224	3,7371	,70331		

Tablo 3.11. incelendiğinde serbest zaman doyum ölçeği alt boyutları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanları için katılımcıların medeni durumları için herhangi bir anlamlı farklılık bulunamamıştır.

Tablo 3.12 Serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının yaşanılan yer çevresinde spor tesisi olup olmama durumuna göre karşılaştırılması

Değişkenler	Spor Tesisi durumu	N	Ortalama	SS	T	P
Psikolojik	Evet	212	3,6434	,81570	2,852	,005*
	Hayır	70	3,2750	1,08895		
Eğitimsel	Evet	212	3,7938	,79928	1,981	,049*
	Hayır	70	3,5417	1,08550		
Sosyal	Evet	212	3,7713	,76073	2,253	,025*
	Hayır	70	3,5000	1,01472		
Rahatlama	Evet	212	3,6185	,85506	3,393	,001*
	Hayır	70	3,1750	1,01816		
Fizyolojik	Evet	212	3,9467	,72074	2,454	,015*
	Hayır	70	3,6625	1,00404		
Estetik	Evet	212	3,6552	,78028	4,598	,000*
	Hayır	70	3,0833	1,06232		
Serbest Zamanda Algılanan Özgürlük Ölçeği	Evet	212	3,8482	,60414	4,349	,000*
	Hayır	70	3,4213	,86738		

Tablo 3.12. incelendiğinde, serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının yaşanılan yerde spor tesislerinin bulunup bulunmaması durumuna göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılığın yaşadıkları bölge de spor tesisi olduğunu belirten katılımcıların lehine olduğu görülmektedir ($P<0.05$).

Tablo 3.13 Serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının katılımcıların spor yapma durumlarına göre karşılaştırılması

Değişkenler	Spor yapma durumu	N	Ortalama	SS	T	P
Psikolojik	Evet	219	3,6963	,82237	4,197	,000*
	Hayır	63	3,1786	,99234		
Eğitimsel	Evet	219	3,8288	,82937	2,893	,004*
	Hayır	63	3,4762	,92862		

Sosyal	Evet	219	3,8128	,78313	3,595	,000*
	Hayır	63	3,4008	,86316		
Rahatlama	Evet	219	3,7203	,79723	6,645	,000*
	Hayır	63	2,9206	,98253		
Fizyolojik	Evet	219	3,9658	,74268	3,221	,001*
	Hayır	63	3,6071	,89433		
Estetik	Evet	219	3,6244	,85180	2,864	,004*
	Hayır	63	3,2698	,91394		
Serbest Zamanda Algılanan Özgürlük Ölçeği	Evet	219	3,9109	,58337	7,420	,000*
	Hayır	63	3,2457	,76088		

Tablo 3.13. incelendiğinde, serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının çalışmaya katılım gösteren bireylerin spor yapma durumlarına göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılığın spor yaptıklarını belirten katılımcıların lehine olduğu bulgulanmıştır ($P < 0.05$).

Tablo 3.14 Serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının yaş bakımından çoklu karşılaştırılması

Değişkenler	Yaş	N	Ortalama	SS	F	P
Psikolojik	18-23	134	3,5112	,88845	1,232	,298
	24-29	56	3,7679	,86977		
	30-35	41	3,5061	,81679		
	36 ve üzeri	51	3,6176	,95309		
Eğitimsel	18-23	134	3,7295	,87898	,718	,542
	24-29	56	3,8929	,70848		
	30-35	41	3,7317	,85402		
	36 ve üzeri	51	3,6618	,98339		
Sosyal	18-23	134	3,6567	,80218	,978	,404
	24-29	56	3,8214	,79874		
	30-35	41	3,8537	,75824		
	36 ve üzeri	51	3,6716	,92262		
Rahatlama	18-23	134	3,5485	,92860	,559	,642
	24-29	56	3,6429	,86189		
	30-35	41	3,5366	,83397		
	36 ve üzeri	51	3,4167	,94824		
Fizyolojik	18-23	134	3,8955	,79075	,823	,482
	24-29	56	4,0000	,65713		

	30-35	41	3,8476	,73714		
	36 ve üzeri	51	3,7647	,95840		
Estetik	18-23	134	3,5877	,88972	1,979	,117
	24-29	56	3,7188	,78778		
	30-35	41	3,3659	,84242		
	36 ve üzeri	51	3,3873	,93583		
	Serbest Zamanda Algılanan Özgürlük Ölçeği	18-23	134	3,7678	,65969	,655
	24-29	56	3,8264	,70478		
	30-35	41	3,6341	,65517		
	36 ve üzeri	51	3,7804	,75414		

Tablo 3.14. incelendiğinde, Serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının yaş bakımından anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmektedir.

Tablo 3.15 Serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının gelir durumu bakımından çoklu karşılaştırılması

Değişkenler	Gelir Durumu	N	Ortalama	SS	F	P	Farklılık
Psikolojik	0-800 TL	112	3,4777	,92910	2,568	,055	Fark yok
	801-1600 TL	35	3,4071	,95695			
	1601-2400 TL	63	3,8214	,83452			
	2401 TL ve üzeri	72	3,6146	,80046			
Eğitimsel	0-800 TL	112	3,6719	,88978	1,383	,248	Fark yok
	801-1600 TL	35	3,6071	,89172			
	1601-2400 TL	63	3,9008	,80390			
	2401 TL ve üzeri	72	3,8090	,85115			
Sosyal	0-800 TL	112	3,5826	,84722	4,909	,002*	A ve B-C
	801-1600 TL	35	3,4571	,91853			
	1601-2400 TL	63	3,9603	,71308			
	2400TL ve üzeri	72	3,8542	,73966			
Rahatlama	0-800 TL	112	3,3393	,92382	3,757	,011*	A-C
	801-1600 TL	35	3,5143	,86802			
	1601-2400 TL	63	3,7579	,92236			
	2400 TL ve üzeri	72	3,6806	,81925			
Fizyolojik	0-800 TL	112	3,8103	,86748	2,558	,055	Fark yok
	801-1600 TL	35	3,6714	,91910			
	1601-2400 TL	63	4,0754	,62643			
	2401 TL ve üzeri	72	3,9410	,70022			

Estetik	0-800 TL	112	3,4487	,95043	2,114	,099	Fark yok
	801-1600 TL	35	3,4429	1,00199			
	1601-2400 TL	63	3,7778	,79326			
	2401 TL ve üzeri	72	3,5417	,73038			
Serbest Zamanda Algılanan Özgürlük Ölçeği	0-800 TL	112	3,7086	,60486	3,101	,027*	B-D
	801-1600 TL	35	3,5646	,84752			
	1601-2400 TL	63	3,7517	,83021			
	2401 TL ve üzeri	72	3,9511	,52675			

A=0-800 TL   B=801-1600 TL   C=1601-2400 TL   D=2400 TL ve üzeri

Tablo 3.15. incelendiğinde serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının gelir durumu bakımından çoklu karşılaştırılmasında, serbest zaman doyum ölçeği alt boyutlarından sosyal alt boyutu için, 0 - 800 tl arası gelire sahip olan katılımcıların, 801- 1600 tl ve 1601- 2400 tl arası gelire sahip katılımcılardan anlamlı şekilde farklı olduğu görülmektedir. Rahatlama alt boyutu için ise 0- 800 tl arası gelire sahip bireylerin ortalamala değerlerinin 1601-2400 tl arası gelire sahip bireylerden anlamlı şekilde farklı olduğu görülmektedir. Serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanları için ise 801-1600 tl arası gelire sahip katılımcıların 2401 tl ve üzeri gelire sahip katılımcılardan anlamlı şekilde farklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (P<0.05).

Tablo 3.16 Serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının eğitim durumu bakımından çoklu karşılaştırılması

Değişkenler	Eğitim Durumu	N	Ortalama	SS	F	P
Psikolojik	İlköğretim	23	3,5761	1,10894	,320	,811
	Ortaöğretim	127	3,6299	,85441		
	Üniversite	115	3,5478	,92058		
	Lisansüstü	17	3,4412	,56960		
Eğitimsel	İlköğretim	23	3,5978	1,17439	,925	,429
	Ortaöğretim	127	3,7441	,84308		
	Üniversite	115	3,8217	,83559		
	Lisansüstü	17	3,5147	,70418		
Sosyal	İlköğretim	23	3,6413	1,19617	,399	,754
	Ortaöğretim	127	3,7559	,76924		
	Üniversite	115	3,6783	,79387		
	Lisansüstü	17	3,8529	,77085		
Rahatlama	İlköğretim	23	3,3152	,88619	1,499	,215

	Ortaöğretim	127	3,5709	,88355		
	Üniversite	115	3,6043	,91466		
	Lisansüstü	17	3,2059	,96919		
Fizyolojik	İlköğretim	23	3,7174	1,21146	1,033	,378
	Ortaöğretim	127	3,8642	,75380		
	Üniversite	115	3,9674	,73114		
	Lisansüstü	17	3,7206	,76486		
Estetik	İlköğretim	23	3,5217	1,25207	,108	,955
	Ortaöğretim	127	3,5177	,82687		
	Üniversite	115	3,5804	,87519		
	Lisansüstü	17	3,5441	,70287		
Serbest Zamanda Algılanan Özgürlük Ölçeği	İlköğretim	23	3,8174	,74608	,789	,501
	Ortaöğretim	127	3,6935	,67406		
	Üniversite	115	3,8139	,69746		
	Lisansüstü	17	3,8518	,59511		

Tablo 3.16. incelendiğinde, Serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının eğitim durumu bakımından anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmektedir.

Tablo 3.17 Serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının anne eğitim durumu bakımından çoklu karşılaştırılması

Değişkenler	Anne Eğitim Durumu	N	Ortalama	SS	F	P	Farklılık
Psikolojik	Okuryazar değil	54	3,3981	,92975	1,056	,379	Fark yok
	İlköğretim	130	3,5865	,92955			
	Ortaöğretim	61	3,6148	,80954			
	Üniversite	27	3,8056	,82139			
	Lisansüstü	10	3,6750	,67752			
Eğitimsel	Okuryazar değil	54	3,5787	,92250	1,510	,200	Fark yok
	İlköğretim	130	3,7000	,89106			
	Ortaöğretim	61	3,8975	,77241			
	Üniversite	27	3,9352	,70231			
	Lisansüstü	10	3,9250	,99338			
Sosyal	Okuryazar değil	54	3,5000	,90726	4,154	,003*	A-D
	İlköğretim	130	3,6423	,81289			
	Ortaöğretim	61	3,8320	,80587			
	Üniversite	27	4,1019	,55148			

	Lisansüstü	10	4,2250	,44799			
Rahatlama	Okuryazar değil	54	3,4074	,98251	1,409	,231	Fark yok
	İlköğretim	130	3,4769	,90404			
	Ortaöğretim	61	3,7541	,70636			
	Üniversite	27	3,6481	1,07475			
	Lisansüstü	10	3,5250	,97504			
Fizyolojik	Okuryazar değil	54	3,8056	,96723	1,850	,120	Fark yok
	İlköğretim	130	3,7962	,73650			
	Ortaöğretim	61	3,9877	,75059			
	Üniversite	27	4,1481	,71475			
	Lisansüstü	10	4,1500	,73786			
Estetik	Okuryazar değil	54	3,3981	,93607	3,819	,005	Fark yok
	İlköğretim	130	3,4096	,84908			
	Ortaöğretim	61	3,7500	,84779			
	Üniversite	27	3,8241	,77153			
	Lisansüstü	10	4,1000	,86763			
Serbest Zamanda Algılanan Özgürlük Ölçeği	Okuryazar değil	54	3,6563	,80393	,989	,414	Fark yok
	İlköğretim	130	3,7455	,66216			
	Ortaöğretim	61	3,8898	,55231			
	Üniversite	27	3,7185	,87273			
	Lisansüstü	10	3,8920	,32554			

A= Okuryazar değil B= İlköğretim C= Ortaöğretim D= Üniversite E=Lisansüstü

Tablo 3.17. incelendiğinde, serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının anne eğitim durumu bakımından çoklu karşılaştırılmasında, sosyal alt boyutu için, anne eğitim durumu üniversite mezunu olanların, anneleri okuryazar olmayan katılımcılardan anlamlı şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir ($P<0.05$).

Tablo 3.18 Serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının baba eğitim durumu bakımından çoklu karşılaştırılması

Değişkenler	Baba Eğitim Durumu	N	Ortalama	SS	F	P	Farklılık
Psikolojik	Okuryazar değil	21	3,3452	,99523	,973	,423	Fark yok
	İlköğretim	121	3,6012	,85731			
	Ortaöğretim	90	3,6194	,84070			
	Üniversite	41	3,6463	1,00774			
	Lisansüstü	9	3,1667	,93541			
Eğitimsel	Okuryazar değil	21	3,5714	1,12122	,986	,416	Fark yok

	İlköğretim	121	3,7851	,79864			
	Ortaöğretim	90	3,7472	,82320			
	Üniversite	41	3,8415	,89749			
	Lisansüstü	9	3,3056	1,24234			
Sosyal	Okuryazar değil	21	3,5119	1,05912	1,512	,199	Fark yok
	İlköğretim	121	3,6426	,79309			
	Ortaöğretim	90	3,7833	,74878			
	Üniversite	41	4,9390	,75989			
	Lisansüstü	9	4,6389	1,28763			
Rahatlama	Okuryazar değil	21	3,1786	1,15147	2,276	,061	Fark yok
	İlköğretim	121	3,4690	,83327			
	Ortaöğretim	90	3,6667	,81506			
	Üniversite	41	3,7378	1,04575			
	Lisansüstü	9	3,2222	1,10003			
Fizyolojik	Okuryazar değil	21	3,7262	1,12056	2,928	,021*	D-E
	İlköğretim	121	3,8430	,72250			
	Ortaöğretim	90	3,8778	,74695			
	Üniversite	41	4,2134	,62889			
	Lisansüstü	9	3,4167	1,40312			
Estetik	Okuryazar değil	21	3,4048	1,02004	3,346,	,011	D-B
	İlköğretim	121	3,3822	,81143			
	Ortaöğretim	90	3,6083	,85464			
	Üniversite	41	3,9146	,84707			
	Lisansüstü	9	3,7500	1,25623			
Serbest	Okuryazar değil	21	3,7924	,62516	,354	,841	Fark yok
Zamanda	İlköğretim	121	3,7183	,68518			
Algılanan	Ortaöğretim	90	3,8058	,63196			
Özgürlük	Üniversite	41	3,8098	,83942			
Ölçeği	Lisansüstü	9	3,6311	,63017			

A= Okuryazar değil B= İlköğretim C= Ortaöğretim D= Üniversite E= Lisansüstü

Tablo 3.18. incelendiğinde, serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının baba eğitim durumu bakımından çoklu karşılaştırılmasında, fizyolojik alt boyut için babaları üniversite mezunu olan katılımcıların, baba eğitim durumu lisansüstü olan katılımcılardan anlamlı şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan estetik alt boyutu için ise babaları üniversite mezunu olan bireylerin, babaları ilköğretim mezunu olan bireylerden anlamlı şekilde farklı olduğu tespit edilmiştir.

ÖNERİLER

- Bedensel engelli bireylerin, sosyalleşebilmesi, ikili ilişkiler kurabilmesi, kendini topluma ait hissedebilmesi ve ruhsal, psikolojik ve fiziksel olarak rahatlama yaşayabilmesi için serbest zamanlarında katılabilecekleri etkinlikler ve serbest zaman etkinlik alanlarının artırılması sağlanabilir.
- Bedensel engelli bireylerin faydalanabileceği sportif, dinlence, eğlence, eğitim vb. alanlarda geliştirme ve iyileştirme çalışmaları yapılabilir.
- Bedensel engelli kadın bireylerin erkeklere oranla daha az sportif faaliyetle uğraşmaları, daha az etkinliklere katılmaları anne- baba yönlendirmesiyle gerçekleşebileceği için, bu konuda aileyi duyarlı olabilmek, yeterli bilgiye sahip olabilmek ve çocuklarını olumlu olarak yönlendirebilmelerine imkân vermek için bilgilendirme çalışmaları yapılarak bu konuda onarıcı ve geliştirici bir çözüm sürecine girilebilir.
- Bedensel engelli bireylerin serbest zaman etkinliklerine katılamamalarının nedenlerinden bir tanesi de buldukları yerlerde engelli bireylerin kullanımına yönelik yeterli sayıda spor tesisi ve etkinlik alanlarının bulunmamasıdır. Bu konuda devletin daha çok engellilere yönelik olarak yapacağı alan sayıları artırmalı, bedensel engelli bireylerin serbest zamanlarını bu alanlarda ve etkinliklerde geçirebilmelerini sağlayacak teşvik edici program çalışmaları yapılabilir.
- Yapılacak serbest zaman alanlarına, belediyelerde rekreasyon uzmanı kadrosu oluşturularak rekreasyon uzmanlarıyla birlikte aktiviteler gerçekleştirilebilir ve bireylerin serbest zamanlarından tatmin olma durumları artırılabilir.
- Hâlihazırda olan tesislerin bir kısmının bedensel engelli bireyler için uygun koşullarda olmadığı görülürken, bulunan tesislerin kullanımını ve verimliliğini artırabilmek için de, ulaşılabilirlik ve erişilebilirlik politikası izlenerek tüm bireylerin faydalanabileceği ortam oluşturulabilir.
- Okul, hastane, avm, yollar, binalar, ortak kullanım alanları gibi yerlerde de bedensel engelli birey için uygun yaşam koşulları sağlanabilir.
- Engelli bireylerin yaşadığı toplumsal dışlanmaya çözüm olarak tüm bireylerin yararlanabileceği toplumsal bilgi seminerleri, sohbetler ve konferanslar verilerek ya da daha fazla toplumsal duyarlılık projelerini teşvik edici çalışmalar yapılabilir.

SONUÇ

Bu araştırmada Antalya, Denizli, Muğla ve Konya ilinde bulunan spor yapan ve yapmayan bedensel engelli bireylerin cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, gelir durumu, medeni durumu, eğitim durumu, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, engel türü, spor yapma durumu, yaşanılan bölgede spor tesisi bulunma durumu katıldıkları serbest zaman etkinliklerinden doyum sağlama ve algılanan özgürlük düzeyleri arasında anlamlı farklılıklara bakılarak incelenmiştir.

Çalışmamıza katılan denek grubumuzun demografik verileri incelendiğinde %74,1'i erkek bireylerden, % 25,9'u ise kadın bireylerden oluşmaktadır.

Katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında 20,6'sının evli, %79,4'ünün ise bekâr durumda olduğu görülmektedir. Bu duruma her ne kadar çalışmamıza katılan bedensel engelli bireylerin yaş ortalamalarının daha çok genç yaş grubu olması etkili olsa da, toplumumuzda engelli bireylerin yine engelli bir bireyle evlenmesi gerektiği düşüncesi, fiziksel yetersizlik veya fiziksel görünüm algısı gibi etkenlerde etkili olmaktadır.

Deneklerin yaş grupları incelendiğinde ise katılanların %47,5'i 18-23 yaş grubu, %19,9'u 24-29 yaş grubu, % 14,5'i 30-35 yaş grubu, %18,1'i 36 yaş ve üzeri yaş grubunda olduğu görülmektedir.

Gelir durumu incelendiğinde ise katılımcıların % 39,7'si 0-800 TL arası, % 12,4' 801-1600 TL arası, % 22,3' 1601-2400 TL arası, % 25,5'i 2401 TL ve üzeri gelire sahip oldukları tespit edilmiştir. Bedensel engelli bireylerin gelir durumlarına bakıldığında en fazla gelir durumunun % 37,7 ile 0-800 TL aralığıdır. Bu durum çalışmamıza katılan bedensel engelli bireylerin yaş ortalamasının en fazla olduğu % 47'lik oranla 18-23 yaş grubunun çalışma hayatı içerisinde olmalarından çok öğrenim hayatı içerisinde olmaları ya da geçimlerinin aileleri tarafından sağlandığı düşünülmektedir. Çalışmamıza katılan bedensel engelli bireylerin çoğunluğunun spor yapan bireylerden oluşmasının da bu duruma etkisi olduğu düşünülmektedir. Gelir durumunda sıralamaya baktığımızda ikinci sırada % 25,5'lik oranla 2401 TL ve üzeri maddi gelire sahip bireylerin olmasının bu durumla paralellik gösterdiği düşünülmektedir. Spor yapan bedensel engelli bireylerin az 1 yıldan başlayarak uzun yıllar süresince belirli spor branşlarıyla ilgilenmeleri ve ilgilendikleri spor branşını meslek haline getirerek maddi kazanç sağlamaları bu durumu destekler niteliktedir. Ancak ilgilendikleri spor branşından elde ettikleri maddi kazancı değerlendirirken amatör ya da profesyonel olmaları bununla birlikte tecrübe kriteri göz önünde bulundurulması gerekir, bu

durumda 18-23 yaş aralığının diğer yaş gruplarına oranla daha az maddi kazançla sahip olabileceği düşünülmektedir. Bunun dışında bedensel engelli bireylerin genel olarak istihdam sorunu yaşamaları, çalışma hayatına girmelerinin engellenmesi ya da kısmen imkân verilmesi bu durumu etkilemektedir. Bedensel engelli bireylerin sadece maddi kazanç sağlamaları için değil, kendilerini topluma ait hissedebilmek, geçimlerini ailelerinin yükümlülüğü üzerinden alarak kendilerinin sağlamasına imkân vermek, kendi çabaları ve imkânlarıyla bir şeyleri başarabildiklerini gösterebilmek ve ötekileştirilmediklerini hissettirerek toplumun içinden bir birey olduklarını düşündürebilmek adına, engellilerin iş gücü potansiyelini artırmak, engellilerin istihdam oranını artırmak ve bir bireyin yararlanabildiği istihdam haklarından yararlanmalarını sağlayacak iyileştirmeler yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Çalışmaya katılanların eğitim durumlarına bakıldığında %8,2'si ilköğretim, % 45,0'ı ortaöğretim, % 40,8'i üniversite, % 6,0'ı lisansüstü eğitim grubunda olduğu görülmektedir. Çalışmamızda 'okuryazar değil' grubunda hiç katılımcı olmadığı görülmektedir. İlk olarak % 45,0 ile ortaöğretim ardından % 40,8 ile üniversite eğitim grubu olarak sonuçlanmıştır. Günümüzde geçmiş yıllara göre eğitim konusunda gerek devletin gerekse toplumun bilinçlenme oranı artmış ve engelli bireylerin ailelerinin eğitim seviyeleriyle kıyaslama yapıldığında da geçmişten günümüze iyileşmeye doğru gidildiği ve değişiklik yaşandığı görülmektedir. Bu durum anne eğitim durumlarına bakıldığında açıkça görülmektedir.

Yapılan çalışma sonuçlarına göre çalışmaya katılan bedensel engelli bireylerin anne eğitim durumları % 19,1'i okuryazar değil, %46,1'i ilköğretim, %21,6'sı ortaöğretim,% 9,6'sı üniversite, % 3,5'inin lisansüstü grubunda olduğu görülmektedir. Baktığımız zaman % 41,1'lik oranla ilköğretim, %21,6 ile ortaöğretim ve ardından % 19,1 ile okuryazar değil sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu sonuç, belirttiğimiz gibi engelli bireylerin ailelerinin eğitim durumunun geçmişten günümüze iyileştiğini destekler niteliktedir. Burada dikkat edilen bir başka noktada ortaöğretim ve okuryazar olmayan grubun birbirine çok yakın değerlerde olmasıdır.

Baba eğitim durumuna baktığımızda ise çalışmaya katılan bedensel engelli bireylerin % 7,4'ü okuryazar değil, % 42,9'u ilköğretim, % 31,9'u ortaöğretim, % 14,5'i üniversite, % 3,2'sinin lisansüstü eğitim grubunda olduğu görülmektedir. Baba eğitim seviyesinin düşük, fakat okuryazar değil eğitim grubundaki kişilerin anne eğitim durumuna göre daha az olduğu görülmektedir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre çalışmaya katılan bedensel engelli bireylerin %75,2'sinin yaşadıkları bölgede spor yapmaya elverişli spor tesisi olduğunu, %24,8'bedensel

engelli bireyin ise yaşadıkları bölgede spor yapmaya elverişli spor tesisi olmadığı görülmektedir.

Ayrıca çalışmaya katılanların % 77,7'sinin spor yapıyor oldukları görülürken, %22,3'ünün ise spor yapmıyor oldukları görülmektedir.

Tablo 3.10. incelendiğinde serbest zaman doyum ölçeği alt boyutlarından rahatlama alt boyutu için cinsiyet faktöründe kadın ve erkek bireyler arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilirken bu farklılığın erkek bireylerin lehine yüksek olduğu tespit edilmiştir ($P < 0.05$). Serbest zaman doyum ölçeğine ilişkin diğer alt boyutlar ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanları için ise herhangi bir anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Bulgular sonucunda serbest zaman etkinliklerinden doyum alma durumları açısından rahatlama alt boyutunda erkek bireylerin kadın bireylere göre daha anlamlı puanlar elde ettikleri görülmektedir. Buna göre katılımcıların cinsiyeti, serbest zaman doyum düzeylerini rahatlama alt boyutunda etkilemektedir. Çalışmamızın örneklem grubunun çoğunluğunu erkek katılımcıların oluşturmasının da sonuçların seyrine etkisi olduğu düşünülmektedir. Buna ek olarak bedensel engelli erkek bireyler rahatlatıcı ve stres faktörünü ortadan kaldıran serbest zaman etkinliklerine katıldıklarında doyum düzeyleri daha yüksek olmaktadır, sonucuna ulaşılabilir. Bedensel engelli bireyler rahatlatan ve stresten arındırıcı etkinliklere katıldıkları durumlarda, bu etkinliklerden aldıkları doyum düzeyi fazla olmaktadır da denilebilir. Cinsiyet faktörünün serbest zaman doyum düzeyini etkilemesiyle ilgili çalışmaların literatür taraması yapıldığında çalışmamızdan farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Ardahan ve Yerlisu Lapa (2010: 133) ve Yetim' in (2014: 88)' nin çalışmalarına bakıldığında cinsiyetin serbest zaman doyum düzeyine etki etmediği görülürken; Ayyıldız (2015: 44)' ın çalışmasına bakıldığında ise cinsiyetin serbest zaman doyum düzeyleri üzerinde bir etkisi olmadığı ancak alt boyutlarından fizyolojik, estetik, sosyal ve psikolojik alt boyutlarında erkeklerin ortalama değerleri kadınların değerlerinin biraz üstünde olduğu görülmektedir. Sönmezoğlu, Polat ve Aycan (2014: 226); çalışmalarında ise cinsiyet faktörüne göre psikolojik, eğitimsel ve rahatlama alt boyutlarında kadın katılımcıların serbest zaman doyum durumlarının erkek katılımcıların göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Serdar (2016: 66) bulgularında cinsiyet faktörüne bakıldığında serbest zaman doyum düzeyleri psikolojik, eğitim, sosyal ve rahatlama alt boyutlarında kadın bireylerin erkek bireylere göre daha anlamlı puanlar elde ettikleri görülmektedir. Cinsiyet faktörünün serbest zaman doyum düzeyi üzerindeki etkisine bakıldığında çalışmamızla paralellik gösteren bulgulara rastlanmamıştır ancak farklı çalışmalarda farklı sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Bedensel engelli bireylerin serbest zamanda algılanan özgürlük düzeylerine bakıldığında ise cinsiyet faktörüyle aralarında

anlamli bir farklılık bulunamamıştır. Bu sonuca paralel olarak; Serdar (2016: 66) ve Yerlisu Lapa ve Ağyar (2012: 28) tarafından yapılan çalışmaların bulguları da çalışmamızı destekler niteliktedir.

Tablo 3.11. incelendiğinde, serbest zaman doyum ölçeği alt boyutları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanları için katılımcıların medeni durumlarına göre herhangi bir anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Bu sonuç, bedensel engelli bireylerin evli ya da bekâr olma durumları serbest zamanda katıldıkları etkinliklerden doyum alma ve özgürlük düzeylerini etkilememektedir, şeklinde açıklanabilir. Çalışmamızla tamamen zıt yönde bulgulara ulaşan Ayyıldız (2015:39)' in sonuçlarında serbest zaman doyum ölçeğinin tüm alt boyutlarının medeni durum ile arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Beşikçi (2016:73) çalışmasına baktığımızda serbest zaman doyum ölçeğinin psikolojik ve eğitsel alt boyutlarında medeni duruma ilişkin sonuçlarda anlamlı farklılığa rastlanırken; Eruzun (2017: 47) ise eğitsel doyum alt boyutunda anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır ve bu farklılığın bekârların, evlilere oranla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3.12. incelendiğinde, serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının yaşanılan yerde spor tesislerinin bulunup bulunmaması durumuna göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılığın yaşadıkları bölge de spor tesisi olduğunu belirten katılımcıların lehine olduğu görülmektedir ($P<0.05$). Yaşadıkları bölgede spor yapmaya elverişli spor tesisi bulunduğunu belirten bedensel engelli bireylerin psikolojik doyum alt boyutunda SZDÖ puanları ($\bar{x}=3,643$), yaşadıkları bölgede spor yapmaya elverişli spor tesisi bulunmadığını belirten bedensel engelli bireylerin SZDÖ puanlarına ($\bar{x}=3,275$) göre daha yüksektir. Yaşadıkları bölgede spor yapmaya elverişli spor tesisi bulunduğunu belirten bedensel engelli bireylerin eğitsel doyum alt boyutunda SZDÖ puanları ($\bar{x}=3,793$), yaşadıkları bölgede spor yapmaya elverişli spor tesisi bulunmadığını belirten bedensel engelli bireylerin SZDÖ puanlarına ($\bar{x}=3,541$) göre daha yüksektir. Yaşadıkları bölgede spor yapmaya elverişli spor tesisi bulunduğunu belirten bedensel engelli bireylerin sosyal doyum alt boyutunda SZDÖ puanları ($\bar{x}=3,771$), yaşadıkları bölgede spor yapmaya elverişli spor tesisi bulunmadığını belirten bedensel engelli bireylerin SZDÖ puanlarına ($\bar{x}=3,500$) göre daha yüksektir. Yaşadıkları bölgede spor yapmaya elverişli spor tesisi bulunduğunu belirten bedensel engelli bireylerin rahatlama doyum alt boyutunda SZTÖ puanları ($\bar{x}=3,618$), spor yapmayan bedensel engelli bireylerin SZDÖ puanlarına ($\bar{x}=3,175$) göre daha yüksektir. Yaşadıkları bölgede spor yapmaya elverişli spor tesisi bulunduğunu belirten bedensel engelli bireylerin estetik doyum alt boyutunda SZDÖ puanları ($\bar{x}=3,655$), yaşadıkları bölgede spor yapmaya elverişli spor tesisi bulunmadığını belirten

bedensel engelli bireylerin SZDÖ puanlarına ($\bar{x}=3,083$) göre daha yüksektir. Yaşadıkları bölgede spor yapmaya elverişli spor tesisi bulunduğunu belirten bedensel engelli bireylerin fizyolojik doyum alt boyutunda SZDÖ puanları ($\bar{x}=3,946$), yaşadıkları bölgede spor yapmaya elverişli spor tesisi bulunmadığını belirten bedensel engelli bireylerin SZDÖ puanlarına ($\bar{x}=3,662$) göre daha yüksektir. Yaşadıkları bölgede spor yapmaya elverişli spor tesisi bulunduğunu belirten bedensel engelli bireylerin SZAÖ puanları ($\bar{x}=3,848$) yaşadıkları bölgede spor yapmaya elverişli spor tesisi bulunmadığını belirten bedensel engelli bireylerin SZAÖ puanlarına ($\bar{x}=3,421$) göre daha yüksektir. Bu bulgular sonucunda yaşadığı bölgede spor yapmaya elverişli tesis bulunan bireylerin katıldıkları serbest zaman etkinliklerinden doyum alma ve algıladıkları özgürlük düzeyleri yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Spor yapmaya elverişli tesislerin olması spor yapan bedensel engelli bireyler için bir avantaj olmakla birlikte spora olan ilgilerini, bağlılıklarını ve spor yapma isteklerini olumlu yönden etkileyebileceği düşünülebilir. SZDÖ alt boyutları için sonuçlara baktığımızda; psikolojik alt boyutta spor yapan bedensel engelli bireylerin yaşadıkları bölgede kullanabilecekleri tesislerin olması, istedikleri her durumda bu tesislere ulaşılabilirliğin ve erişilebilirliğin mümkün olması motive edici bir faktör olarak bireyleri psikolojik anlamda tatmin edebilir. Eğitsel alt boyut olarak spor tesislerinin varlığı, bedensel engelli bireylerin ilgilendikleri spor branşı için bu tesislerden faydalanmaları ve imkânları kullanarak kendilerini daha fazla geliştirebilme düşüncesi ile tatmin olabilecekleri söylenebilir. Sosyal alt boyut için ise; bedensel engelli bireylerin tesis varlığından faydalanarak diğer bedensel engelli bireylerle aktivitelerde bulunmaları hem ikili ilişkilerin gelişmesi yönünden hem de farklı tesislerde farklı fiziksel etkinliklere katılarak sosyalleşebilmeleri yönünden tatmin edebileceği düşünülebilir. Bir başka alt boyut olan rahatlama alt boyutunda; bireylerin spor tesislerine giderek rahatlatıcı ve stresten uzak aktivitelerde bulunmaları tatmin edici olabilirken; diğer bir alt boyut olan estetik boyutta ise; bedensel engelli birey için göze hitap eden, estetik olarak tatmin edici spor tesisinde fiziksel etkinlikte bulunarak serbest zamandaki tatmin düzeyini artıracığı düşünülebilir. SZAÖ ise; bedensel engelli bireyler, yaşadıkları bölgedeki spor tesislerini kullanarak yaptıkları serbest zaman aktiviteleriyle birlikte özgürlük duygusu yaşarlar, şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 3.13. incelendiğinde, serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının katılımcıların spor yapma durumlarına göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılığın spor yaptıklarını belirten katılımcıların lehine olduğu görülmektedir ($P<0.05$). Spor yapan bedensel engelli bireylerin psikolojik doyum alt boyutunda SZDÖ puanları ($\bar{x}=3,696$), spor yapmayan bedensel engelli

bireylere ($\bar{x}=3,178$) göre daha olumludur. Spor yapan bedensel engelli bireylerin eğitsel doyum alt boyutunda SZDÖ puanları ($\bar{x}=3,828$), spor yapmayanlar bedensel engelli bireylere ($\bar{x}=3,476$) göre daha olumludur. Spor yapan bedensel engelli bireylerin sosyal doyum alt boyutunda SZDÖ puanları ($\bar{x}=3,812$), spor yapmayan bedensel engelli bireylere ($\bar{x}=3,400$) göre daha olumludur. Spor yapan bedensel engelli bireylerin rahatlama doyum alt boyutunda SZDÖ puanları ($\bar{x}=3,720$), spor yapmayan bedensel engelli bireylere ($\bar{x}=2,920$) göre daha olumludur. Spor yapan bedensel engelli bireylerin estetik doyum alt boyutunda SZDÖ puanları ($\bar{x}=3,624$), spor yapmayan bedensel engelli bireylere ($\bar{x}=3,269$) göre daha olumludur. Spor yapan bedensel engelli bireylerin fizyolojik doyum alt boyutunda SZDÖ puanları ($\bar{x}=3,965$), spor yapmayan bedensel engelli bireylere ($\bar{x}=3,607$) göre daha olumludur. Spor yapan bedensel engelli bireylerin SZAÖ puanları ($\bar{x}=3,910$) spor yapmayan bedensel engelli bireylerin SZAÖ puanlarından ($\bar{x}=3,245$) daha yüksektir. Bulgular sonucunda, serbest zaman doyum ve serbest zamanda algılanan özgürlük düzeyi ile spor yapma durumu arasında bir ilişkinin olduğu, spor yapan bedensel engelli bireylerin ölçek puanlarının yapmayanlara oranla yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bedensel engelli bireylerin spor yapma durumları, SZDÖ alt boyutları için yorumlandığında; psikolojik alt boyut olarak, herhangi bir spor branşıyla ilgilenmeleri kendilerini daha iyi hissetmelerini sağlar ve hem fiziksel aktivitelere katılarak hem de yaşam standartlarının artması açısından psikolojik anlamda tatmin edicidir, şeklinde yorumlanabilir. Eğitsel alt boyut olarak; spor yapan bedensel engelli bireylerin kendilerini geliştirme fırsatları diğer engelli gruplarına göre daha yüksek olduğu düşünülebilir, bu durumda spor yapmanın eğitsel olarak bireylerin katıldıkları serbest zaman etkinliklerinden tatmin olma düzeylerini artırdığı söylenebilir. Sporun bedensel engelli bireylerin hayatlarında önemli bir yere sahip olduğu düşünülürse, bireylerin sosyalleşmesini, diğer bireylerle sağlıklı iletişim kurmasını, ikili ilişkilerine olumlu etki etmesi gibi pek çok olumlu durum bu açıklamaya örnek gösterilebilir. Bu da bireylerin katıldıkları serbest zaman etkinliklerinden sosyal anlamda tatmin olduklarını doğrular niteliktedir. Rahatlama alt boyutu için ise; spor yapan bedensel engelli bireylerin spor yaparak kendilerini yeniledikleri, dinlendikleri ve stresten uzaklaşarak rahatladıkları düşünülebilir. Estetik alt boyuta baktığımızda bireylerin kendilerine çekici gelen spor branşıyla ilgilenmeleri serbest zamanda yaptıkları etkinliklerden tatmin olma düzeylerini artırıcı olabilir, şeklinde yorumlayabiliriz. Bedensel engelli bireylerin forma girme ve spor yaparak sağlıklı olabilme düşüncesi bir başka alt boyut olan fizyolojik boyutta tatmin düzeylerini etkileyebilir. SZAÖ ise; bedensel engelli bireylerin spor yapma durumları özgürlük duygusunu olumlu etkiler, yorumu yapılabilir. Çalışmamızla paralellik gösteren Eruzun(2017: 31), araştırma grubunun spor yapma

durumuna göre serbest zaman tatmini ölçek puanları incelendiğinde, bütün alt boyutlarda ve toplam ölçek puanlarında anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Yine çalışmamızla aynı sonuçlara ulaşan bir başka çalışmada Gökçe (2008: 51) ise; spor yapan ve yapmayan katılımcılar arasında serbest zaman doyum ölçeğinin 6 alt boyutunda anlamlı farklılık olduğu görülmüştür.

Tablo 3.14. incelendiğinde, serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının yaş bakımından anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Bu bulgu; yaş faktörü bedensel engelli bireylerin katıldıkları etkinliklerden tatmin olma ve algıladıkları özgürlük duygusuna etki etmemektedir, şeklinde yorumlanabilir. Nitekim çalışmamızla paralellik göstermeyen Ayyıldız (2015: 37) bulgularında; yaş değişkeninin SZDÖ tüm alt boyutlarında olarak anlamlı farklılığa rastlanmıştır. Farklı bir çalışmada ise Serdar (2016: 70); serbest zaman doyum düzeyi ile yaş değişkeni arasında psikolojik ve rahatlama alt boyutları bakımından anlamlı farklılıklar görülürken, çalışmamızla benzer bulgulara rastladığımız serbest zamanda algılanan özgürlük düzeyleri bakımından bir farklılaşma görülmemiştir. Yine benzer bir çalışma olan Gökçe (2008: 49)' de katılımcıların serbest zamanda algılanan özgürlük düzeyleri ile yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır.

Tablo 3.15. incelendiğinde, serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının gelir durumu bakımından çoklukarşılaştırılmasında, serbest zaman doyum ölçeği alt boyutlarından sosyal alt boyutu için, 0-800 tl arası gelire sahip olan katılımcıların, 801-1600 tl ve 1601-2400 tl arası gelire sahip katılımcılardan anlamlı şekilde farklı olduğu görülmektedir. Rahatlama alt boyutu için ise 0-800 tl arası gelire sahip bireylerin ortalamalarının 1601-2400 tl arası gelire sahip bireylerden anlamlı şekilde farklı olduğu görülmektedir. Serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanları için ise 801-1600 tl arası gelire sahip katılımcıların 2401 tl ve üzeri gelire sahip katılımcılardan anlamlı şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır ($P<0.05$). Bu farklılığın neden kaynaklı olduğunu araştırmak için ortalamalara baktığımızda serbest zaman tatmin ölçeği alt boyutlarından, sosyal alt boyut için; 0-800 TL aylık geliri olan bireylerin puan ortalamasına bakıldığında ($\bar{x}=3,582$), 801-1600 TL gelire sahip olan bireylerin ortalamasına ($\bar{x}=3,457$) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğunu 18-23 yaş grubunun oluşturması bu duruma yaş faktörünün etki ettiğini de gösterebilir. Yine çalışmamızın sonuçlarına baktığımızda katılımcıların çoğunluğunun ortaöğretim ve üniversitede öğrenim gördükleri sonuçlanmıştır. Bu duruma göre katılımcıların yaş gurubu ve eğitim durumları da göz önüne alınarak çoğunluğunun maddi gelir kaygısını henüz

yaşamadıkları ve bu durumun sosyal hayatlarına olumlu şekilde yansıdığı düşünülebilir. Yine sosyal alt boyutta, serbest zaman doyum ölçeği puan ortalamalarına bakıldığında, 0-800 TL gelire sahip bireylerin ortalaması ($\bar{x}=3,582$), 1601-2400 TL gelire sahip bireylerin ortalamalarına ($\bar{x}=3,960$) göre daha düşüktür. Bu durum, maddi gelir kaygısı henüz taşımayan ve öğrenim hayatlarında olan bedensel engelli bireylerin her ne kadar bu durumdan sosyalanlamda tatmin oldukları görülse de, gelir seviyesi daha yüksek bireylerin yine gelir seviyesi yüksek bireylerle ikili ilişki kurmaları, sosyal ortamda gelir seviyesi yüksek kişilerle birlikte vakit geçirmeleri ve katıldıkları serbest zaman etkinliklerini birlikte gerçekleştirmeleri, maddi geliri yetersiz olan bireylere sosyal dışlanma duygusu yaşatabilir bu durumda bedensel engelli bireylerin sosyal anlamda tatminsizlik yaşamalarına sebep olabilir, şeklinde yorumlanabilir. Rahatlama alt boyutuna baktığımızda ise; 0-800 TL aylık geliri olan bireylerin ölçek puan ortalamasına bakıldığında ($\bar{x}=3,339$), 1601-2400 TL aylık geliri olan bireylerin ölçek puan ortalamasına ($\bar{x}=3,757$) oranla serbest zaman tatmin düzeylerinin daha düşük olduğu görülmektedir. Gelir durumunun bedensel engelli bireylerin günlük hayattaki yaşantısına etkisi düşünüldüğünde, gelir seviyesi düşük bireylerin hayat şartlarının zorlaştığını, hem fizyolojik hem de psikolojik olarak isteklerini karşılayamadıklarını, istedikleri fiziksel aktiviteye katılamadıklarını bu nedenle de stresten uzak bir yaşama sahip olmak yerine hayatın zorluklarını birebir yaşadıkları düşünülebilir. Bu durumu gelir seviyesi düşük bireylerin, gelir seviyesi yüksek bireylere göre serbest zamanda katıldıkları etkinliklerden tatmin olma düzeyleri rahatlama alt boyutunda daha düşüktür, şeklinde yorumlanabilir. Serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeğine baktığımızda ise gelir düzeyi 801-1600 TL olan bireylerin ölçek puan ortalaması ($\bar{x}=3,564$) gelir düzeyi 2401 TL ve üzeri bireylerin ölçek puan ortalamasına ($\bar{x}=3,951$) göre algılanan özgürlük düzeylerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bireylerin gelir seviyeleri arttıkça katıldıkları serbest zaman etkinliklerinden algıladıkları özgürlük düzeyleri artar denilebilir. Bu bulgulara göre gelir durumu ile serbest zaman doyum ve serbest zamanda algılanan özgürlük arasında anlamlı bir ilişki olduğu yorumlanabilir. Araştırmamızla benzerlik gösteren Ayyıldız (2015:40), çalışmasında katılımcıların gelir düzeyleri ile SZDÖ alt boyutlarından rahatlama, sosyal ve psikolojik alt boyutlarda anlamlı farklılık tespit ederken; yine Gümüş ve Karakullukçu (2015:406) 'nın futbol ve basketbol taraftarlarına, Ardahan ve Yerlisu Lapa (2010:134)'nın üniversite öğrencilerine yaptıkları çalışmalarda da katılımcıların gelir düzeyleri ile SZDÖ alt boyutları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. Gelir durumunun serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarına etki ettiği ve anlamlı farklılık ortaya çıktığı bulgularımızda görülürken; nitekim çalışmamızla zıt yönde sonuçlara ulaşan Serdar (2016:

67) ise, katılımcıların aylık gelirlerine göre serbest zaman etkinliklerinden algılanan özgürlük düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı belirtilmektedir.

Tablo 3.16. incelendiğinde, serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının eğitim durumu bakımından anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Bu durum, bedensel engelli bireylerin katıldıkları serbest zaman etkinliklerinden doyum alma ve algıladıkları özgürlük düzeylerine, eğitim durumlarının bir etkisi yoktur, şeklinde yorumlanabilir. Çalışmamızla paralellik gösteren Şeras(2017:38); gıda tarım ve hayvancılık bakanlığında çalışan bireyler üzerine yaptığı çalışmasında eğitim durumunun serbest zaman doyum ölçeğinin alt boyutları ile arasında anlamlı bir farklılığa saptanmamıştır. Çalışmamızla tamamen farklı yönde sonuçlara ulaşan Beşikçi (2016:76) ise; çok hafif hava araçları pilot örneği çalışmasında pilotların eğitim durumlarına göre, serbest zaman tatmin ölçeğinin tüm alt boyutlarında ve ölçek toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmektedir.

Tablo 3.17. incelendiğinde, serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının anne eğitim durumu bakımından çoklu karşılaştırılmasında, sosyal alt boyutu için, anne eğitim durumu üniversite mezunu olanların, anneleri okuryazar olmayan katılımcılardan anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir ($P<0.05$). SZDÖ sosyal alt boyutu puan ortalamalarına bakıldığında, anne eğitim durumu üniversite olan bireylerin puan ortalaması ($\bar{x}=4,101$) anne eğitim durumu okuryazar olmayan bireylere ($\bar{x}=3,500$) göre daha yüksektir. Eğitim seviyesinin düşük ya da yüksek olması; bireyin seçtiği etkinlikleri, vakit geçirdiği sosyal ortamları, ikili ilişkilerde bulunduğu kişileri de etkileyebildiği düşünülmektedir. Günümüzde bedensel engelli bireyler için sosyal ortama katılmak, farklı gruplara dâhil olmak çok kolay olmamakla birlikte anne-baba faktörünün bu duruma etki ettiği de söylenebilir. Anne eğitim durumu üniversite olan bir bireyin, anne eğitim durumu okuryazar olmayan bir bireye göre katıldığı sosyal ortamlar ve etkinlikler serbest zamanı değerlendirme açısından daha tatmin edicidir, şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 3.18. incelendiğinde, serbest zaman doyum ölçeği alt boyut puanları ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği puanlarının baba eğitim durumu bakımından çoklu karşılaştırılmasında, fizyolojik alt boyut için babaları üniversite mezunu olan katılımcıların, baba eğitim durumu lisansüstü olan katılımcılardan anlamlı şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan estetik alt boyutu için ise babaları üniversite mezunu olan bireylerin, babaları ilköğretim mezunu olan bireylerden anlamlı şekilde farklı olduğu tespit edilmiştir. SZDÖ ortalama puanlara baktığımızda, fizyolojik alt boyut için babaları üniversite mezunu olan bireylerin puan ortalamaları ($\bar{x}=4,213$), babaları lisansüstü eğitim grubunda olan

bireylere ($\bar{x}=3,416$) göre daha yüksektir. Estetik alt boyutuna baktığımızda ise; babaları üniversite mezunu olan bireylerin puan ortalamaları ($\bar{x}=3,914$) , babaları ilköğretim mezunu olan ($\bar{x}=3,382$) göre daha yüksektir.

KAYNAKÇA

- Afyon, Y.A. ve Karapınar, M. (2014). “Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Serbest Zaman Faaliyetlerine Katılım Biçimlerinin Değerlendirilmesi”. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33: 147-163.
- Ağaoğlu, Y.S ve Boyacı, M. (2013). “Serbest Zaman Eğitimi”. *Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Dergisi*, 8(1): 17-23.
- Ağdacı, Ş. (2009) “*Değirmendere Umudun Sesi Eğitim ve Rehabilitasyon Derneği Üyeleri ile Röportaj*”, MSGSÜ, Basılmamış Röportaj, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Altan, Ö. Z. (1976). *Sakatlar ve Türkiye’de Çalışma Sorunları*. İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, Eskişehir.
- Altuntaş, O. ve Kayıhan, H. (2013). “Üniversite Öğrencilerinin Zaman Yönetimi Farkındalıklarının İncelenmesi”. *Ergoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi*, 1(2):47-54.
- Ardahan, F. ve Tekin, M. (1998). “*Resmi Liseler ve Aynı Statüdeki Özel Kolejlere Çalışan Öğretmenlerin İş Tatmini Boyutları ve Antalya ili örneği*”, VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. 9-11 Eylül 1998, Konya.
- Ardahan, F. ve Yerlisu Lapa, T. (2010). “Üniversite Öğrencilerinin Serbest Zaman Tatmin Düzeylerinin Cinsiyete ve Gelire Göre İncelenmesi”. *Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi*, 21(4): 129-136.
- Arıkan, Ç. (2001). “Türkiye’de Görme Engelli Kadınlar: Sorunlar, Beklentiler, Çözüm Önerileri”. Görme Engelliler Federasyonu Yayını, 3: 41- 96.
- Arslan, S. (2011). “Serbest Zaman Kullanımı: Sıradan Serbest Zaman Etkinlikleri ve Sistemli Serbest Zaman Etkinlikleri”. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2): 1-10.
- Ataman, A. (2003) *Özel Gereksinimli Çocuklar Ve Özel Eğitime Giriş*. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, İstanbul.
- Aydoğan, F. (2000). *Medya ve Serbest Zaman*. Om Yayınevi, İstanbul.
- Ayyıldız, T. (2015). *Rekreatif Dans Faaliyetlerine Katılan Bireylerin Serbest Zaman Tatmin Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Balcı, V., Demirtaş, M., Gürbüz, P., İlhan, A., ve Ersöz, V. (2003). “Ankara'daki Üniversite Öğrencilerinin Boş Zaman Etkinliklerine Katılımlarının Araştırılması”. *Milli Eğitim Dergisi*, 158.

- Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, (2002). *Özürlüler İle İlgili Mevzuat*. BÖİB, Ankara.
- Beard, J.G. ve Ragheb, M.G. (1980). “Measuring Leisure Satisfaction”. *Journal of Leisure Research*, 12(1): 20-33.
- Beşikçi, T. (2016). Macera Rekreasyonunda Heyecan Arayışı, *Serbest Zaman Motivasyonu ve Serbest Zaman Tatmini Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Çok Hafif Hava Araçları (çhha) Pilot Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Bozacı, İ. (2016). “Engelli Tüketicilerin Alışveriş Ortamında Karşılaştığı Sorunlar ve Engelli Olmayanların Bu Sorunlar Hakkındaki Algılamaları: Karşılaştırmalı Bir Alan Araştırması” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(47): 731-742.
- BÖİB, (2002). *Türkiye Özürlüler Araştırması (Rapor No: 2913)*. BÖİB, Ankara.
- Bulgu, N. (2017). “Rekreasyon, Gündelik Yaşam Kalitesinde Bir Marka; “Bana İyi Geldi” *Journal of Awareness*, 2(3S): 259 – 266.
- Burnet, John J ve Heather, Bender, Baker (2001). “Assesing the Travel Related Behaviors of the Mobility Disabled Consumer”. *Journal of Travel Research*, 40: 4-11.
- Cüceloğlu, D. (1999). *İyi Düşün Doğru Karar Ver*. Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Çağlar, D. (2004). *Ortopedik Engellilerin Eğitimi*. Karatepe Yayınları, Ankara.
- Çakır, Ö. (2002). “Sosyal Dışlanma”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(3): 17-85.
- Çivici T, Gönen D (2015). Balıkesir Üniversitesi Çağış Yerleşkesinin Bedensel Engelli Öğrencilerin Sosyal Alanlara Ulaşabilirliğinin Değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi*, 3: 639-646.
- Çurum, E. (2015). *Dindarlık ve İş Stresi İlişkisi (Samsun Örneği)*. Yayımlanmış Doktora Tezi. On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Demiral, S. (2019). *Açık Alan Rekreasyonuna Katılan Bireylerin Serbest Zaman Tatmin Düzeylerinin İncelenmesi: Şavşat -Karagöl Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batman..
- Devlet İstatistik Enstitüsü (2009), *2002 Türkiye Özürlüler Araştırması*. Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara.
- Doğan, M., Elçi, G. ve Gürbüz, B. (2019). “Serbest Zaman Doyumu, Serbest Zamanda Sıkılma Algısı ve İş Tatmini İlişkisi: Akademisyenler Üzerine Bir Araştırma”. *Spormetre Dergisi*, 17(1):154-164.

- Doğaner, S. ve Balcı, V. (2017). “Ankara Üniversitesi Öğrencileri’ nin Serbest Zamanlarında Egzersize Katılma Sıklıkları ve Nedenleri”. *Spormetre*, 15 (3): 119-128.
- Ellis, G.D. and Witt, P.A. (1994) “Perceived freedom In Leisure And Satisfaction; Exploring The Factor Structure Of Perceived Freedom Components Of The Leisure Diagnostic Battery”. *Leisure Sciences*, 16: 259-270.
- Er, B., Yıldız, K. ve Güzel, P. (2019). “Üniversite Öğrencilerinin Rekreatif Bir Etkinlik Alanı Olarak Sosyal Medya Kullanım Amaçlarının İncelenmesi”. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(1), 109-115.
- Ergüden, A.D. (2016). “Sosyal Dışlanma Açısından Bedensel Engelli Bireylerin Yaşantılarının İncelenmesi”. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ersoy, Ö. ve Avcı, N. (2000) *Özel Gereksinimi Olan Çocuklar Ve Eğitimleri*. Ya- PAL Yayınları. İstanbul.
- Eruzun, C. (2017). *Kadınların Spor Etkinliklerine Katılımlarının Boş Zaman Tatmini ve Yaşam Kalitesine Etkilerinin Araştırılması: B-fit Spor Merkezleri Üyeleri Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Genç, Y. (2016). “Engellilerin Sosyal Sorunları ve Beklentileri”. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 35(2): 65-92.
- Geyik, H. (2006). *Tekerlekli Sandalye Kullanıcılarının Fiziksel İş Yapabilme Kabiliyetini Ölçen ve Artıran Tekerlekli Sandalye Ergometresi’ nin Tasarımı ve İmalatı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gökçe, H. (2008). *Serbest Zaman Doyumunun Yaşam Doyumu ve Sosyodemografik Değişkenlerle İlişkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Güçlü, N. (2001). “Zaman Yönetimi”. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 7(1): 87-106.
- Gümüş, H. ve Karakullukçu, Ö.F. (2015). “Futbol ve Basketbol Taraftarında Serbest Zaman Tatmini: Afyonkarahisar Örneği”. *International Journal of Science Culture and Sport*, 3: 401-409.
- Hacıoğlu, N., Gökdeniz, A., Dinç, Y., (2003). *Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Iso-Ahola, S.E. (1980). *The Social Psychology of Leisure and Recreation*, Dubuque, IA: WC. C. Brown.

- Işıkhan, V. (2001). *Görme Özürlüler İçin Rehabilitasyon Deneyimleri*, Yeni Rehabilitasyon Politikaları ve Meslek Tanımları. Körler Federasyonu Yayını, Ankara.
- İlhan, L. (2008). “Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Beden Eğitimi ve Sporun Sosyalleşme Düzeylerine Etkisi”. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1):315-324.
- Janice, T.S. H. (1996). “Stress, HealthandLeisureSatisfaction: The Case of Teachers”. *International Journal of Educational Management*, 10(1): 41-48.
- Janke, M. C.,Carpenter, G., Payne, L.L. andStockard, J. (2010). “The Role Of Life Experiences On Perceptions Of LeisureDuringAdulthood: A longitudinal Analysis”. *LeisureSciences*, 33(1): 52-69.
- Karakuş, S ve Dinç, F. (2018). “Fitness Merkezlerine Üye Bireyler İle Doğa Sporlarına Katılan Bireylerin Serbest Zamanda Algıladıkları Özgürlük Düzeyleri Arasındaki Farkların İncelenmesi”. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(SI1): 64-73.
- Karaküçük, S. ve Gürbüz, B. (2007). *Rekreasyon ve Kent(li)leşme*. Gazi Kitabevi, Ankara.
- Karlı, Ü., Polat, E., Yılmaz, B., Koçak, S., (2008). “Serbest Zaman Tatmin Ölçeği’ nin (SZTÖ-Uzun Versiyon) Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması”. *Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi*, 19(2): 80-91.
- Karoğlu, A. ve Atasoy, B. (2018). “Sosyal Medya Kullanımı ile Serbest Zaman Tatmini Arasındaki İlişki”. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42(2): 827-839.
- Kaya, Ç. (2017). *Otel İşletmelerinde İstihdam Edilen Engelli Bireylerin İş Yaşamına İlişkin Algıladıkları Sorunlar: Antalya Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Kaya, E. (2013). *Çalışan Bedensel Engelli Bireylerin Yaşam Tatmini Örgütsel Bağlılık ve İş Tatmini Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Kaya, E. ve Sarı, İ. (2018). “Bedensel ve Görme Engelli Bireylerin Çeşitli Değişkenler Açısından Boş Zaman Tutumlarının İncelenmesi”. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 3(4): 19-31.
- Kılbaş, Ş. (2001). *Rekreasyon*. Anaca Yayınları, Adana.
- Kitchin, R. (1998). “‘Out of Place’, KnowingOne’sPlace’: Space, PowerandTheExclusion of Disabled People”. *Disability&Society*, 13(3): 343-356.
- Kobal, G. (2005). *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.

- Kovacs, A. (2007). *The Leisure Personality: Relationships Between Personality, Leisure Satisfaction, and Life Satisfaction*. Doctoral Dissertation. USA: Indiana University, School of
- Köknel, Ö. (1993). *İnsanı Anlamak*. (4. Baskı). Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Kurumlu, Y. (2014). “Ankara İle 11.sınıf Lise Öğrencilerinin Serbest Zaman ve Sportif Açıdan Serbest Zaman Faaliyetlerine Katılımlarının Değerlendirilmesi”. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Lenney, M. ve Sercombe, H. (2002). “Did You See That Guy in the Wheelchair Down the Pub? Interactions across Difference in a Public Place”. *Disability & Society*, 17(1): 5-18.
- MacKenzie, A. (1987). *Zaman Tuzağı*. İlgı Yayıncılık, İstanbul.
- MEB. (2014). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara.
- MEB. (2016). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. Mili Eğitim Bakanlığı, Ankara.
- Meyer, H.D., Brightbılı, C.K., Sessoms, H.D. (1970), “Community Recreation, A Guide To Its Organization”, Virginia, Usa.
- Müftüoğlu, U. (2006). *Tekerlekli Sandalye Kullanan Bedensel Engellilerin Kentsel Mekanları Kullanım Olanaklarının Trabzon Kent Merkezi Örneği Üzerinde İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Neulinger, J. (1976). The need for and the implications of a psychological conception of leisure, *Ontario Psychologist*, 8(2), 15.
- Neulinger, J. (1981). *To Leisure an Introduction*. Boston: Allyn and Bacon Inc.
- Öcal, K. (2012). “Ölçek Geliştirme: Serbest Zaman Fiziksel Aktivite Kısıtlayıcıları (SZFA-K)”. *Spor Bilimleri Dergisi*, 23(2): 50–60.
- ÖİB, (2005), II. Özürlüler Şurası Fiziksel Çevre Ön Rapor Hazırlama Komisyonu Taslak Raporu, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Ankara, <http://www.ozida.gov.tr/sura/fizikselcevre.htm> (erişim tarihi: 10.02.2019)
- Özgen, H., Doğan S. (1996). “Zaman Yönetiminde Yeni Yönetim ve Organizasyon Yaklaşımları”. *Standard Dergisi*, 36(425): 136-145.
- Özkan, E. ve Akı, E. (2016), “Az Gören ve Görme Engelli Bireylerin Öz Yeterlilikleri ve Baş Etme Becerileri Arasındaki İlişki”, *Ergoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi*, 4(2): 81-88.
- Öztürk, M. (2011). *Türkiye’de Engelli Gerçeği MÜSİAD Cep Kitapları*. Ajansvita Matbaacılık, İstanbul.
- Öztürk, S. (2006). *İşitme, Görme ve Ortopedik Engelli İlköğretim Öğrencilerinin Benlik Kavramlarının Özel Eğitim Okullarına veya Kaynaştırma Eğitimine Devam Etme*

- Durumlarına Göre İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sabuncuoğlu, Z. ve Paşa, M. (2002). *Zaman Yönetimi*. Ezgi Kitabevi, Bursa,
- Sapancalı, F. (2009). *Toplumsal Açından Yaşam Kalitesi*. Altın Nokta Basım Dağıtım, İzmir.
- Sarı, İ. ve Kaya, E. (2016). "Serbest Zaman Tatmini Okul Başarısını Artırır mı? Üniversite Öğrencilerinin Serbest Zaman Tatmini ve Genel Not Ortalaması Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *İnönü Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(2): 11-17.
- Serdar, E. (2016). *Spor Yapan İşitme Engelli Bireyler İle Spor Yapmayan İşitme Engelli Bireylerin Bazı Psikolojik Özelliklerinin Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batman.
- Seyyar, A. (2001). *Sosyal Siyaset Açısından Özürlülüğe Karşı Mücadele*. Türdav Yayınları, İstanbul.
- Siegenthaler, K.L. and O'Dell, I. (2000). "Leisure Attitude, Leisure Satisfaction and Perceived Freedom in Leisure Within Family Dyads". *Leisure Sciences*, 22: 281-296.
- Smith, H. W. (1998). *Hayat ve Zamanı Yönetmenin 10 Doğal Yasası* (Çev. Adalet Çelbi~). Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Sönmezoğlu, U., Polat, E. ve Aycan, A. (2014). Gençlik Merkezi Üyeleri ve Bazı Değişkenlere Göre Serbest Zaman Tatmin Düzeyleri. *International Journal of Science Culture and Sport*. SI(1): 219-229.
- Sucu, Y. (1996). *Yönetmel Zamanın Etkin Kullanılması*. El Kitabı, Bolu.
- Şen, S. (2013). "Serbest Zaman, Serbest Zaman Etkinlikleri ve Eğitimdeki Yeri". *Ekev Akademi Dergisi*, 17: 295-305.
- Şen, S. ve Sarıkaya, İ. (2015). "Serbest Zaman Etkinlikleri Dersinde Seçilen Etkinliklerin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi". *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1): 55-73.
- Şeras, H. (2017). *Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Çalışanlarının Katıldıkları Serbest Zaman Etkinliklerinden Tatmin Olma ve Algılanan Özgürlük Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2014). *Aile Eğitim Rehberi: İşitme Engelli Çocuklar*. Roark Reklam ve Matbaa, Ankara.

- T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (2008). Özürlüler Kanunu ve İlgili Mevzuat. T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu. (2010) Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması. (Rapor No:3636) . TÜİK. Ankara.
- Talasıoğlu, P. (2011). Çalışan Engellilerin Sahip Oldukları Denetim Odağıyla İş Hayatında Yaşadıkları Stres ve Anksiyete İle Başa Çıkmaları Arasındaki İlişki. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tezcan-Kardaş, S. ve Sadık, R. (2018). “Ortaöğretimde Öğrenim Gören Öğrencilerin Boş Zaman Motivasyonlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”. Spor Eğitim Dergisi, 2(1):31-38.
- TSE. (1999). *Şehir İçi Yollar-Özürlüler İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerinde Tasarım Kuralları*, TSE Enstitüsü Yayınları.
- Tüfekçioğlu, U. (2003). *İşitme Engelli Çocuklar İçin Erken Dönem Okuma Yazma Eğitimi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, Eskişehir.*
- Tümer, Y. ve Ömeroğlu, H. (1997). “Türkiye’de Gelişimsel Kalça Displazisinin Önlenmesi”. *ActaOrthopTraumatolTurc*, 31: 176-181.
- Türkmen, İ. (1999). *Yönetimsel Zaman ve Yetki Devri Açısından Yönetimde Verimlilik*. MPM Yayınları, 3.Baskı, Ankara.
- Uğur, A. (2000). “Çalışma Hayatında Zaman Yönetimi”. *Anahtar Dergisi*, 12(143).
- Usta, H. (1992). *Bedensel Özürlü Olmanın Sebepleri*, MEB Yayınları, İstanbul.
- Uzuner, M.E. ve Karagün, E. (2014). “Rekreatif Amaçlı Spor Yapan Bireylerin Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi”. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27: 107 – 120.
- Ünsaldı, T. (1990). *Ortopedik Özürlüler: Tanımları ve Sivas’ta Görülme Oranları*. Cumhuriyet Üniversitesi Yayını, Sivas.
- WHO. (1980). *International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps*. World Health Organization, Geneva.
- WHO. (2013). “*Visual Impairment and Blindness*”. <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs282/en/> (erişim tarihi: 20.03.2019).
- Yağmur, R. ve Ocak, Y. (2013). “Afyon Kocatepe Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencileri İle Farklı Bölümlerdeki Öğrencilerin Serbest Zaman Aktivitelerinin Karşılaştırılması”. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 4(1): 5-16.

- Yaşar-İsmail, T.S. ve Öztürk, S. (2015), “Kastamonu Kent Merkezinde Fiziksel Engelli Hareketliliği”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi*, 3(3): 511-516.
- Yaşartürk, F. ve Yılmaz, H. (2019). “Rekreatif Etkinliklere Katılan Kamu Personellerinin İş Stresi ve Serbest Zamanda Algılanan Özgürlük Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (Ek Sayı 1): 1325-1335.
- Yerlisu Lapa T., Tercan Kaas E., "Serbest Zamanda Algılanan Özgürlük Ölçeği: Yapı Geçerliliğinin Sınanması", *Dünya Spor Bilimleri Araştırmaları Kongresi*, 23-26 Kasım 2017, Manisa, 216-217.
- Yerlisu Lapa, T, ve Ağyar, E. (2012) “Üniversite Öğrencilerinin Serbest Zaman Katılımlarına Göre Algılanan Özgürlük” *Hacettepe Üniversitesi, Spor Bilimleri Dergisi*, 23(1): 24-33.
- Yerlisu Lapa, T. ve Köse, E. (2018). “Serbest Zaman Engelleri İle Serbest Zaman Kolaylaştırıcıları Arasındaki İlişki: Kanonik Korelasyon Analizi” . *SocialScienceStudies*, 6(3):43-56.
- Yetim, G. (2014). *Boş Zaman İlgileniminin Boş Zaman Tatmini ve Sadakati Üzerine Etkisi: Eskişehir’deki Fitness Merkezleri Üzerine Araştırma*.Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldız, S. ve Gürler, S. (2018), Görme Engelli Bireylerin Engelli Haklarına Dair Bilgi Düzeylerinin Ölçülmesi-Ankara Örneği”. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(KÜSBD, 8(1): 241-268.

İnternet Kaynakları

- BÖİB, (2010). Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Ulusal Eylem Planı. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/11/20101112-19-1.doc/29.12/2016>
- MEB, (2006). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara. https://orgm.meb.gov.tr/alt_sayfalar/mevzuat/Ozel_Egitim_Hizmetleri_Yonetmeligi_son.pdf , (erişim tarihi: 10 Mayıs 2019).
- ÖZİDA, (2009). Özürllük Eğitimi: Toplum Özürllüğü Nasıl Anlıyor Temel Araştırması, Özürllüler İdaresi Başkanlığı, Ankara, Kaynak: http://www.ozida.gov.tr/arastirma/toplum_ozurlulugu_nasil_anliyor.pdf. (erişim tarihi:18.03.2019)

EKLER

EK-1 ANKET FORMU

Demografik Sorular

1.Cinsiyetiniz ? a)Erkek b)Kadın

2.Kaç yaşındasınız? (.....)

3.Gelir durumunuz ?(.....TL)

4.Medeni haliniz? a)Evli b) Bekar

5.Engel türünüz nedir ?(.....)

6.Eğitim durumunuz ?

a) Okur yazar değil b) İlköğretim c) Ortaöğretim d) Üniversite e) Diğer

7.Annenizin eğitim durumu ?

a) Okur yazar değil b) İlköğretim c) Ortaöğretim d)Üniversite e) Diğer

8.Babanızın eğitim durumu ?

a) Okur yazar değil b)İlköğretim c) Ortaöğretim d)Üniversite e) Diğer

9.Spor yapıyor musunuz ? (Cevabınız evet ise **kaç yıldır spor** yapıyorsunuz?)

a) Evet **Kaç Yıldır..?** b)Hayır

10.Spor branşınız nedir ? (.....)

11.Yaşadığımız bölgede spor ve etkinlik yapmaya elverişli spor tesisi var mı ?

a)Evet b)Hayır

Serbest Zaman Doyum Ölçeği (SZDÖ)

		Neredeyse hiç doğru değil	Nadiren doğru	Bazen doğru	Çoğu kez doğru	Neredeyse her zaman doğru
1	Serbest zaman aktivitelerim bana çok ilginç gelir.					
2	Serbest zaman aktivitelerim kendime güvenmemi sağlar.					
3	Serbest zaman aktivitelerim bana başarı hissi verir.					
4	Serbest zaman aktivitelerimde birçok farklı beceri ve yeteneğimi kullanırım.					
5	Serbest zaman aktivitelerim, etrafımdakiler hakkındaki bilgimi artırır.					
6	Serbest zaman aktivitelerim, yeni şeyler deneme fırsatı sunar.					
7	Serbest zaman aktivitelerim kendimi tanımama yardımcı olur.					
8	Serbest zaman aktivitelerim diğer insanlar hakkında bir şeyler öğrenmeme yardımcı olur.					
9	Serbest zaman aktivitelerim sayesinde diğer insanlarla sosyal etkileşimde bulunurum.					
10	Serbest zaman aktivitelerim diğer insanlarla yakın ilişkiler kurmama yardımcı olur.					
11	Serbest zaman aktivitelerim sırasında tanıştığım insanlar arkadaş canlısıdır.					
12	Serbest zamanlarda, serbest zaman aktiviteleri yapmaktan çok zevk alan(hoşlanan)insanlarla ilişki kurarım.					
13	Serbest zaman aktivitelerim rahatlamama yardımcı olur.					
14	Serbest zaman aktivitelerim stresimi hafifletmeye yardımcı olur.					
15	Serbest zaman aktivitelerim, duygusal olarak iyi olmama katkıda bulunur.					
16	Serbest zaman aktiviteleriyle kolayca meşgul olurum , çünkü onları yapmayı severim.					
17	Serbest zaman aktivitelerim fiziksel olarak zorlayıcıdır.					
18	Fiziksel formumu geliştiren serbest zaman aktiviteleri yaparım.					
19	Beni fiziksel olarak yenileyen serbest zaman aktiviteleri yaparım.					
20	Serbest zaman aktivitelerim sağlıklı kalmama yardımcı olur.					
21	Serbest zaman aktivitelerimle meşgul olduğum yerler ya da alanlar ferah ve temizdir.					
22	Serbest zaman aktivitelerimle meşgul yerler ya da alanlar ilgi çekicidir.					
23	Serbest zaman aktivitelerimle meşgul yerler ya da alanlar güzeldir.					
24	Serbest zaman aktivitelerimle meşgul yerler ya da alanlar iyi dizayn edilmiştir.					

Serbest Zamanda Algılanan Özgürlük Ölçeği (SZAÖ)

		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Katıldığım rekreasyon aktiviteleri kendimi önemli hissetmemi sağlar.	5	4	3	2	1
2	Çok sayıda eğlenceli rekreasyon aktivitesi biliyorum.	5	4	3	2	1
3	Rekreasyon aktivitelerini beraber yaptığım kişilerin becerilerini geliştirebilecek şeyler yapabilirim.	5	4	3	2	1
4	Yapmak istediğim tüm rekreasyon aktivitelerini yapabilecek kadar iyiyim.	5	4	3	2	1
5	Bazen, bir rekreasyon aktivitesi sırasında her şeyi yapabileceğimi hissettiğim kısa anlar olur.	5	4	3	2	1
6	Benim için yapabileceğim bir rekreasyon aktivitesini seçmek kolaydır.	5	4	3	2	1
7	Rekreasyon aktiviteleri sırasında diğer insanların beni daha çok beğeneceği şeyler yapabilirim.	5	4	3	2	1
8	Rekreasyon aktiviteleri diğer insanları tanımama yardımcı olur.	5	4	3	2	1
9	Bir rekreasyon aktivitesini istediğim kadar eğlenceli hale getirebilirim.	5	4	3	2	1
10	Bir aktivite sırasında diğer insanların daha fazla eğlenmesini sağlayacak şeyler yapabilirim.	5	4	3	2	1
11	Genelde rekreasyon aktivitelerini kiminle yapacağıma kendim karar veririm.	5	4	3	2	1
12	Diğer insanlarla birlikte yaptığım aktivitelerde iyiyim.	5	4	3	2	1
13	Hemen hemen yaptığım tüm rekreasyon aktivitelerinde iyiyim.	5	4	3	2	1
14	Yaptığım rekreasyon aktivitelerinde yaratıcı olabilirim.	5	4	3	2	1
15	Rekreasyon aktivitelerini herkes için eğlenceli hale getirebilirim.	5	4	3	2	1
16	Rekreasyon aktivitelerim sırasında, sıklıkla her şeyin iyi gittiği anlar olur ve çok heyecanlanırım.	5	4	3	2	1
17	İstemeseler de çoğunlukla insanların benimle rekreasyon aktivitelerini yapmalarını sağlarım.	5	4	3	2	1
18	Hemen hemen her aktiviteyi kendim için eğlenceli hale getirebilirim.	5	4	3	2	1
19	Yeni arkadaşlar edinmeme yardımcı olan rekreasyon aktivitelerine katılırım.	5	4	3	2	1
20	Rekreasyon aktivitelerini yaparken iyi şeylerin olmasını sağlarım.	5	4	3	2	1
21	Rekreasyon aktivitelerini yaparken kendimi güçlü ve kontrol sahibi hissettiğim zamanlar olur.	5	4	3	2	1
22	İnsanların benimle aktivite yapmaktan hoşlanacağı şeyler yapabilirim.	5	4	3	2	1
23	Sıkıntılı iken sakinleşmek için rekreasyon aktivitelerine katılabilirim.	5	4	3	2	1
24	Rekreasyon aktivitelerini yaparken heyecanlanırım.	5	4	3	2	1
25	Rekreasyon aktivitelerini yaparken genelde eğlenirim.	5	4	3	2	1

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI	Ümmügülsüm EKİNCİ
Doğum Yeri - Tarihi	Fethiye-28.04.1995
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Fethiye Lisesi(2008-2012)
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Programı (2013-2017)
Yabancı Dil / Diller	İngilizce- Orta Seviye
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	Muratpaşa Türk Telekom Anadolu Lisesi-Beden Eğitimi Öğretmeni (2016)
E-Posta	gulsummekinci@gmail.com